

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**PRAKTICKÉ ZPŮSOBY VYUŽITÍ AKTIVIT EV SE ZAPOJENÍM
METOD DV V BĚŽNÝCH MŠ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Eli Šmídů

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: MgA. Marie Černíková, Ph.D.

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne

.....
vlastnoruční podpis

Mé poděkování patří MgA. Marii Černíkové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

OBSAH

ÚVOD	2
1. TEORETICKÁ ČÁST	3
1.1. VYMEZENÍ POJMŮ A CÍLŮ JEDNOTLIVÝCH OBLASTÍ	3
1.1.1. Dramatická výchova	3
1.1.1.1. Vybrané cíle dramatické výchovy	3
1.1.1.2. Dramatická výchova a její význam v MŠ	4
1.1.1.3. Vybrané metody DV využité v integrovaném bloku	5
1.1.2. Environmentální výchova	7
1.1.2.1. Environmentální výchova a její význam v MŠ	8
1.1.3. Učení hrou a prožitkem	9
1.1.3.1. Učení hrou a prožitkem jako nástroj environmentální výchovy	9
1.1.4. Projekt	10
1.1.4.1. Projekt kvalifikační práce	10
1.1.4.2. Projektová výuka	11
1.2. PLÁN AKTIVIT PODPORUJÍCÍCH EV V MŠ	12
1.2.1. Popis	12
1.2.2. Navržený IB	12
1.2.3. Myšlenková mapa	13
1.2.4. Cíle integrovaného bloku	13
1.2.5. Očekávané výstupy	14
1.2.6. Plán aktivit	14
1.3. SHRNUTÍ	23
2. PRAKTICKÁ ČÁST	24
2.1. ENVIRONMENTÁLNÍ PROJEKT PRO BĚŽNOU MŠ	24
2.1.1. Volba tématu BP	24
2.1.2. Cíle BP	24
2.1.3. Výzkumné otázky	24
2.1.4. Výzkumný problém	25
2.1.5. Výzkumný vzorek	25
2.1.6. Využité metody DV	25
2.1.7. Využité pedagogické metody	25
2.2. POPIS PROSTŘEDÍ REALIZACE AKTIVIT	25
2.2.1 Charakteristika kolektivu třídy	25
2.2.2 Charakteristika prostoru	26
2.2.3 Charakteristika budovy	26
2.3. REALIZACE AKTIVIT	26
3. VYHODNOCENÍ	47
3.1. VYHODNOCENÍ NAPLNĚNÍ CÍLŮ IB	47
3.2. VYHODNOCENÍ CÍLŮ BP	48
ZÁVĚR	50
RESUMÉ	51
SEZNAM LITERATURY	52
INTERNETOVÉ ZDROJE	53

Úvod

Ve své bakalářské práci se věnuji problematice rozvoje vztahu dětí předškolního věku k přírodě. V této práci vypracovávám plán aktivit, jejichž cílem je rozvíjet cíle environmentální i dramatické výchovy, čímž se snažím docílit všestranného rozvoje dětí. Aktivity jsou navrženy pro potřeby a možnosti městských mateřských škol.

Záměrem této práce je objevit environmentální potenciál běžných školek, nikoliv školek lesních či situovaných ve výhodných polohách. Jde mi o nabídnutí východisek pro rozvoj vztahu dětí k přírodě i v podmínkách, které mohou působit jako nevyhovující. Míru naplnění cílů a očekávání podrobně rozebírám v sekci vyhodnocení.

Pro záměr práce pohybující se v obecnější rovině se v realizovaném programu stručně dotýkám většího množství základních přírodních oblastí, jako jsou rostliny, zvířata, využití přírody obecně a vliv přírody na člověka. Program je strukturován tak, aby dával příklad zapojení rozmanitých témat, nejen jedné přírodní oblasti.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. VYMEZENÍ POJMŮ A CÍLŮ JEDNOTLIVÝCH OBLASTÍ

1.1.1. DRAMATICKÁ VÝCHOVA

Dramatická výchova je systém řízeného, aktivního uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla. Zřetel je kladen na jedné straně ke kreativně-uměleckým (divadelním a dramatickým) a k pedagogickým (výchovným či formativním) požadavkům a na druhé straně k bio-psycho-sociálním podmínkám (individuálním i společným možnostem dalšího rozvoje zúčastněných osobností)¹.

Základní princip dramatické výchovy lze charakterizovat slovy “zevnitř ven”, tj. nevychází se z předem dané představy vnějšího projevu, ale z vnitřních pochodů hráče. Na počátku je situace, v níž hráč jedná, a z toho vzniká spontánně a přirozeně i vnější výraz².

Z toho všeho vyplývá, že vztahy ve skupině, jejich fungování a kvalita, zapojení učitele do skupiny v plné šíři netvoří jen východisko k dobré, příjemné a tvořivé podporující sociální atmosféře, ale je přímo obsahovou součástí dramatické výchovy. Patří k jejímu jádru a k základním kritériím hodnocení její kvality. Kde toto chybí, chybí i podstata a smysl dramatické výchovy (Machková, 2007, s. 19).

1.1.1.1. Vybrané cíle dramatické výchovy

Dramatická výchova se svým obsahem dotýká mnoha oblastí a vzájemně je propojuje. Zde uvádím pouze některé vybrané cíle dramatické výchovy.

Cílem dramatické výchovy je rozvíjet:

- expresivní schopnosti a symbolické vyjadřování
- schopnost improvizovat v dramatické situaci
- znalosti o životě, o světě, o člověku, o vztazích, o problémech atd.

¹ VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008, s. 40. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1865-1.

² MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: záznamník dramatických her a improvizací*. 11., upravené vydání. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2007, s. 31. ISBN 978-80-901660-9-7.

- porozumění těmto jevům a vztahům mezi nimi
- odborné myšlení ve vztahu k předmětu, včetně řešení problémů
- emocionalitu
- sebepoznání
- sebedůvěru a dobré sebevědomí (sebepojetí)
- seberegulaci
- schopnost změny a adaptace
- schopnost zaujímat postoje a být aktivní ve vztahu k realitě
- sociální inteligenci a empatii, cit pro skupinu
- dovednosti ochrany proti škodlivým sociálním vlivům
- hodnotové žebříčky a osobní životní filozofie
- mravní vlastnosti (odpovědnost, spravedlivost atd.) (Valenta, 2008, s. 63-64).

1.1.1.2. Dramatická výchova a její význam v MŠ

Ze samotných cílů dramatické výchovy vyplývá, že její správná aplikace v mateřských školách přináší dětem nové možnosti a témata, a především nám slouží jako prostředek pro všeobecný osobnostní i rozumový rozvoj.

Jedním z hlavních úkolů je rozvíjet a obohacovat obrazotvornost, tj. představivost a fantazii, podporovat a uplatňovat intuici, všestranně působit na rozvoj tvořivosti. Tento úkol je důležitý zejména proto, že vytváří protiváhu k jednostranně intelektuálnímu, rozum rozvíjejícímu a zatěžujícímu školnímu vyučování (Machková, 2007, s. 18).

Dalším závažným úkolem dramatické výchovy je výchova citová. Dramatická výchova dává příležitost k legitimnímu způsobu ventilování citů, jejichž vnější projevy v běžném životě z dobrých důvodů kontrolujeme a usměrňujeme, a to i těch, které jsou potlačovány a deformovány neprávem nebo nežádoucím způsobem, jako je manipulativní přístup k dětem (autoritativní rodiče a učitelé) nebo různá společenská tabu a předsudky, vnucené postoje apod. I negativní city (zlost, strach, závist) jsou

přirozené. Ve společnosti ovšem vadí ty jejich vnější projevy, které nerespektují práva a city druhých nebo které jsou nepřiměřené.

Dramatická výchova dává příležitosti k “vypuštění páry” v hravé, nezávazné situaci, k výměně rolí a s tím i různých postojů a citů, jejich pojmenování a prohovoření. Dramatická výchova může proto pomáhat v prevenci jak neuróz, tak případně i delikvence nebo jiných vážnějších poruch sociálního chování a postojů. Tato “kanalizace citů” a jejich kultivace probíhá v situaci reálné (byť hrové) experimentace³.

Dramatická výchova uspokojuje lidskou potřebu být společností (skupině, školní třídě) užitečný, získat její uznání, prezentovat druhým to, co má jedinečného a zvláštního, čím se od nich liší, čím jim může prospět. Tímto procesem jedinec získává jistotu sounáležitosti a styku s druhými a zařazuje se do společnosti. Zbavuje se zábran, které mohou vést k více či méně nápadným změnám sociálního přizpůsobení a schopnosti jedince přiměřeně fungovat ve společnosti (Machková 2007, s. 18).

Dále dává dramatická výchova příležitosti a vede k samostatnému, osobitému myšlení a k ochotě a schopnosti s jistotou, kultivovaně vyjadřovat svoje myšlenky, srozumitelně je sdělovat druhým. V dramatické výchově se dítě ve skupinové zkušenosti učí i schopnosti uplatnit se při respektování druhých. Učí se sdělovat svoje myšlenky tak, aby je druhý mohl s ním sdílet (Machková 2007, s. 19).

1.1.1.3. Vybrané metody DV využité v integrovaném bloku

1.1.1.3.1. Princip aktivity, prožitku a zkušenosti

Jelikož vlastní učení nastává u dětí v závislosti na jejich vlastních prožitcích a zkušenostech, najde tento princip uplatnění ve většině aktivit dramatické výchovy, či aktivit v mateřských školách obecně. Prožívání každého jedince je však velmi individuální a odvíjí se od zkušeností získaných v minulosti. Při snaze vytvořit u skupiny dětí stejnou či podobnou zkušenost, je potřeba vytvořit situaci zapojující obdobně smysly i rozum každého dítěte, za účelem navození podobných prožitků (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 48).

³ MACHKOVÁ, Eva. Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací. 11., upravené vydání. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2007, s. 18-19. ISBN 978-80-901660-9-7.

1.1.1.3.2. Hra

Hra je sama o sobě velmi univerzální metodou, která dokáže naplňovat všechny cíle (nejen) dramatické výchovy (Valenta, 2008, s. 125). Hra dává především možnost přirozeně proniknout do systémů společnosti, jejího fungování a jak se v takovém společenském systému pohybovat. Díky hře se stává setkávání se se společenskými normami, etikou a morálkou bezpečné, hra odbourává strach z chyby, neboť dává příležitost zkoušet fiktivní situace znovu a znovu.

Pro svůj potenciál v oblasti překonávání strachu, studu a ostychu patří hra mezi nejvyužívanější metody dramatické výchovy.

1.1.1.3.3. Hra v roli

Hra v roli představuje jednu z nejefektivnějších cest k úplnému rozvinutí empatie a schopnosti pochopit jednání druhých. Tato metoda nabízí možnost podívat se na situaci očima někoho jiného, na vlastní kůži zažít vystavení stejným vlivům.

Využití najde i v rozvoji kritického myšlení, jelikož hrou v roli je možné opakovaně hledat jiné cesty a řešení stejného problému, efektivně a systematicky posuzovat vhodnost každého z nich.

“I životní role, formy naší autentické existence, vesměs “hrajeme” s užitím širokého rejstříku prostředků, a jejich modelování ve hře pak logicky primárně spočívá též na této základně. Spontánní lidská rollová hra rovněž běžně využívá klaviatury všech způsobů chování a jednání atd.” (Valenta, 2008, s. 125).

1.1.1.3.4. Princip fikce a tvořivosti

Princip fikce a tvořivosti znamená vytvářet obrazy reality, které nejsou v danou chvíli dostupné (nebo jsou bezpečně dostupné). Přináší zprostředkování prožitků v bezpečném prostředí, může zobrazovat situace zcela vymyšlené, nebo postavené na základě reality.

1.1.1.3.5. Pantomima

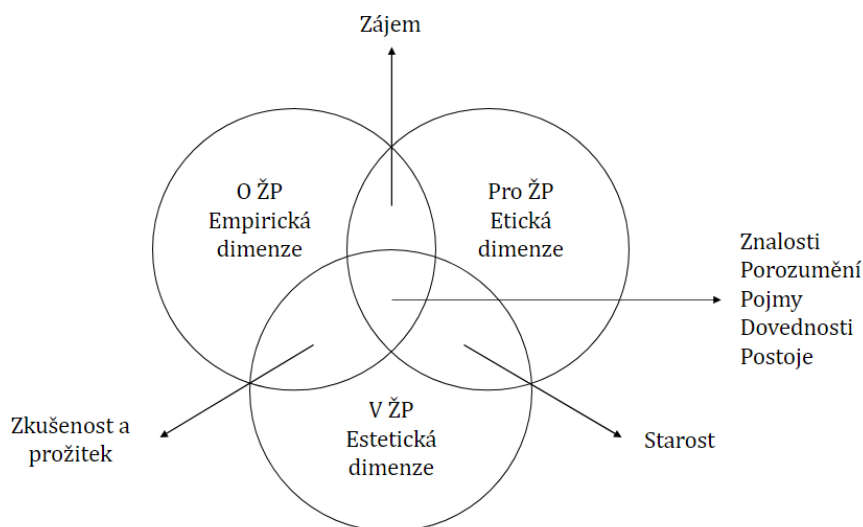
Skupina pantomimických metod je definována tím, že od hráčů vyžaduje pohyb. Vedle pohybu je dalším definičním prvkem “nepohyb”, tedy zastavení a sdělování právě tím (Valenta, 2008, s. 126-127).

“V metodikách dramatické výchovy se obecně soudí, že pantomimické aktivity jsou pro nezkušeného hráče snazší než aktivity verbální. Doporučuje se tedy vést metodickou řadu od nich. U menších dětí je to pochopitelné - jejich komunikační zkušenost se ještě příliš nevzdálila od doby, kdy u nich převládala komunikace nonverbální. Naopak i nezkušení dospělí mohou uvítat nejprve pantomimickou individuální hru.” (Valenta, 2008, s. 128).

1.1.2. ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

Environmentální výchovu lze chápat jako výchovu integrující tři základní oblasti:

- výchova o životním prostředí, zahrnující zejména faktografickou a empirickou dimenzi,
- výchova v životním prostředí, vedoucí k uvědomění si estetické hodnoty přírody,
- výchova pro životní prostředí, zahrnující etickou dimenzi a výchovu k environmentálně ohleduplnému jednání⁴.

Převzato z knihy Environmentální výchova: od cílů k prostředkům.

Klíčovými prvky jsou zájem, prožitek a akce: “bez těchto prvků nemůže žádné environmentální vzdělávání mít ani význam, ani cenu” (Palmer, 2003, s. 144-145).

⁴ ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007, s. 13-14. ISBN 978-80-7315-147-8.

1.1.2.1. Environmentální výchova a její význam v MŠ

Environmentální výchova a její aplikace může být v některých směrech považována za kontroverzní, neboť její hlavní záměr je změnit postoje dětí-ovlivnit způsob, jakým chápou, hodnotí a interpretují svět. Snaží se ovlivnit jednání, životní styl či dokonce celoživotní směřování našich studentů. Při ospravedlňování její aplikace se však můžeme opřít o základní etické důvody, podle kterých je environmentální výchova oprávněná:

- je výsledkem demokratických a všemi akceptovaných rozhodovacích procesů
- lze ji vnímat jako prevenci hrozeb lidskému společenství, pocházejících z neudržitelného překračování přírodních limitů
- naplňuje myšlenku Alberta Schweitzera (1993), že je každá živá bytost hodná úcty a základních etických ohledů-ohleduplné jednání ke světu je správné proto, že je v souladu s řádem světa.

Environmentální znalosti, zejména souvisejí-li se studentovým vlastním životem, vedou ke schopnosti kriticky hodnotit problémy a pomáhají formovat příslušné hodnoty a postoje. V tom tkví hlavní význam EV pro děti. Osobní zkušenosti a řešení problémů v životním prostředí umožňují rozvíjet kritické porozumění, získávat znalosti z vlastní zkušenosti a dovednosti pro výzkum, komunikaci či řešení problémů. Vlastní zkušenost pak je předpokladem rozvíjení etického přístupu ke světu. Znalosti se stávají něčím víc než jen fakty k naučení. Problémově orientované úkoly jsou jasně propojeny s rozvojem postojů a hodnot a porozumění udržitelným vzorcům chování (Činčera, 2007, s. 13-14).

Environmentální výchova by měla vést k aktivnímu přístupu ke světu, otevřenému k sebekritice, dialogu, neustálému přezkoumávání svých východisek (Činčera 2007, s. 8).

Tyto rozvíjené oblasti jsou pro pozdější životní stádia kritické. Všechny se aktivně podílejí na utváření studentova "já", odráží jeho vnitřní postoje a procesy myšlení, zároveň zprostředkovává přirozenou cestou zkušenost se změnou těchto postojů a procesů, čímž podporuje v dětech schopnost otevřeně přiznat chybu, přehodnotit svá rozhodnutí a dokázat určit vhodnější řešení.

1.1.3. UČENÍ HROU A PROŽITKEM

Učení skrze prožitek není ve vzdělávání takovou novinkou. O přínosech této techniky se hovoří již roky a jsme nyní i ve fázi, kdy se tento druh učení začíná v praxi využívat jako naprostý základ. Učení hrou a prožitkem přináší dětem možnost získat k probíranému tématu vlastní zkušenost a vytvořit si vlastní názor. Dostanou příležitost probudit vlastní emoce a pocity, které se liší u každého jedince. Díky těmto intimním a osobním prožitkům si tak dítě vytváří svůj vlastní postoj.

Tato technika však nabízí mnohem víc. V kombinaci se správnou metodikou můžeme díky prožitkovému učení dosáhnout vynikajících výsledků, a to nejen v oblasti rozvoje mysli, nýbrž celého jedince jako celek, zahrnující rozvoj psychického a duševního světa dítěte. Rozvoj dítěte po všech stránkách jeho osobnosti zajišťuje jeho připravenost na život, ale zároveň také propojení s jeho vlastním vnitřním světem, který my, dospělí, tak zoufale postrádáme.

“Přesvědčili jsme se, že vzdělávání není to, co dělá učitel, nýbrž že je to přirozený proces spontánně se odvíjející v lidské bytosti. Není ho dosaženo pasivním nasloucháním, ale formou zkušeností, kdy dítě působí na své prostředí. Úkolem učitele není mluvit, ale upravit prostředí pro dítě tak, aby bylo motivováno ke kulturní činnosti.”⁵

1.1.3.1. Učení hrou a prožitkem jako nástroj environmentální výchovy

Začněme tento oddíl slovy Josepha Cornella: *“Příroda je vždycky inspirativní a jediné, co nám brání častěji to s radostí pocítit, je naše neklidná mysl.”⁶*

Environmentální výchova usiluje ve své podstatě o probuzení citlivosti k přírodě a k našemu okolí, na jehož základu bychom měli jednat a rozhodovat v otázkách naše okolí a planetu zahrnujících. K probuzení citlivosti a vnímavosti je však zapotřebí v dětech nejprve rozvinout schopnost otevřít se vlastním pocitům a emocím, naučit se propojit sebe a svůj citový svět a efektivně s ním pracovat, nestydět se za něj a sjednotit se s ním. V této otázce nám učení skrze hru a prožitek je největší oporou, neboť právě toto

⁵ MONTESSORI, Maria. Absorbující mysl: vývoj a výchova dětí od narození do šesti let. Přeložil Radek GLABAZŇA. Praha: Portál, 2018, s. 15. ISBN 978-80-262-1393-2.

⁶ CORNELL, Joseph Bharat. Objevujeme přírodu: učení hrou a prožitkem. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0145-8.

učení zprostředkovává dětem kontakt s jejich emocemi a to bezpečnou, zábavnou a zajímavou cestou.

“Pokud chceme v lidech rozvíjet úctu k životu, musíme v nich nejprve probudit uvědomění - teprve to pak může vést k láskyplnému vcítění. Jak postupně začínáme vnímat vazbu, která nás pojí s ostatními živými bytostmi, naše jednání se nenásilně a přirozeně stává čím dál harmoničtější a začínáme si uvědomovat potřeby všech tvorů.” (Cornell, 2012, s. 12).

1.1.4. PROJEKT

Projekt je pojem, se kterým se lze setkat v mnoha různých kontextech, na jejichž závislosti se definice mění. Projektem v souvislosti s touto prací se rozumí řízená a záměrná příprava, nebo také naplánování konkrétní činnosti. Projekt je možné vnímat také jako představení zamýšlené práce.

“Projekt je konkrétní zevrubný plán jednotlivých úvah, kroků a činností, které musí diplomant provést, aby naplnil své představy a dostál cílům, které si vytyčil.”⁷

Projekty lze podle charakteru rozdělit na:

- a) projekty rozvojové (podpůrné), jejichž význam leží v oblastech plánované podpory pro konkrétní sektory (např. materiální vybavení knihoven),
- b) projekty výzkumné (teoretické), které mají za cíl obhájit význam navrhovaného výzkumu, adekvátnost použitých metod, či využití pro praxi nebo rozvoj teorie (Němec, Šedinová, 2006, s. 2).

1.1.4.1. Projekt kvalifikační práce

Projekt bakalářské (nebo jiné kvalifikační) práce svým charakterem odpovídá projektu výzkumnému (teoretickému). Z projektu kvalifikační práce by mělo být do jisté míry patrné, jak autor (student) o daném problému přemýšlí, na kolik je schopen vybrané téma zpracovat a zda zvolené téma poskytuje dostatek možností a prostoru pro nové poznatky a závěry a do jaké míry jsou tyto poznatky přínosné.

⁷ NĚMEC, Jiří. Doporučení ke zpracování diplomové (bakalářské) práce [online]. 2006, 2-3 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: https://old.pf.jcu.cz/structure/departments/kpe/upload/files/zpracovani_DP_BP.pdf

Pro projekty kvalifikačních prací se uvádí obecná struktura, kterou je však potřeba modifikovat podle konkrétních specifik studovaného oboru.

“Z vyhotoveného projektu diplomové práce by mělo být autorovi a jeho vedoucímu zcela jasné téma, zvolené paradigma, vymezení cílů, metody zpracování a získávání dat (údajů) a možnosti interpretace výsledků, popřípadě jejich očekávaný význam.” (Němec, Šedinová, 2006, s. 2)

1.1.4.2. Projektová výuka

Projektem se v této konkrétní souvislosti rozumí komplexní pracovní úkol, při němž žáci samostatně řeší určitý problém (problémový úkol, problémovou situaci).⁸

“Projektová metoda představuje velice efektivní metodu ve školní praxi, pomocí níž dochází u žáků k fixaci učiva, žáci se učí pracovat s informacemi, učí se vyhledávat a třídit informace, učí se samostatně či týmové práci.” (Zormanová, 2012)

Za účelem přípravy kvalitního a úspěšného projektu, jsou stanoveny rysy, které by takový projekt měl mít. Jsou to:

Projekt vychází z potřeb (potřeba získávat nové zkušenosti, odpovědnosti za svou činnost, ...) a zájmů dítěte.

- Projekt vychází z konkrétní a aktuální situace, která se neomezuje jen na prostředí školy.
- Projekt je interdisciplinární.
- Projekt je především podnikem žáka.
- Práce žáků v projektu přináší konkrétní produkt, tj. výstup, kterým se účastníci projektu prezentují.
- Projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině (ale může být i projekt individuální).
- Projekt umožňuje začlenění školy do života obce nebo širší veřejnosti (Zormanová, 2012).

⁸ ZORMANOVÁ, Lucie. Projektová výuka [online]. 2012, 1 [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>

Tato vyučovací metoda přináší široké spektrum pozitiv jak pro žáka, tak pro učitele. Mezi taková pozitiva můžeme řadit aktuálnost výzkumného problému, vysokou míru zapojení žáků, kteří projekt aktivně pomáhají tvořit především vlastními výzkumnými otázkami, rozšiřování obzorů a schopností učitele a mnoho dalších. Kromě pozitivního potenciálu s sebou však projektová výuka nese i několik negativ. K hlavním komplikacím projektové výuky patří časová náročnost, která je pro přípravu kvalitního výukového projektu nezbytná.

“Výuce pomocí projektové výuky je již tradičně vytýkáno, že učení není možné budovat jen na základně omezených zkušeností žáků nebo stavět projekty do opozice proti pravidelnému systematickému vyučování. Proto pro praxi doporučujeme nasazovat projektovou výuku jako doplněk tradiční výuky.” (Zormanová, 2012).

Integrovaný blok, využitý coby projekt této bakalářské práce, nebyl podle charakteru čistě projektová výuka, protože, jak výše zmíněno, jedním z jejích základních požadavků je zapojení dětí do stanovování cílů, což v případě této práce nebylo uskutečněno. Cíle integrovaného bloku jsem stanovil sám, s dětmi jsme poté tvarovali a přizpůsobovali aktivity. Následující projekt budiž vnímán jako využití některých prvků projektové výuky.

“Projekty často mají podobu integrovaných témat, využívají mezipředmětových vztahů.” (Zormanová, 2012)

1.2. PLÁN AKTIVIT PODPORUJÍCÍCH EV v MŠ

Časová náročnost: 2 týdny

Stupeň: MŠ

Třída: Klasická třída MŠ

1.2.1. POPIS

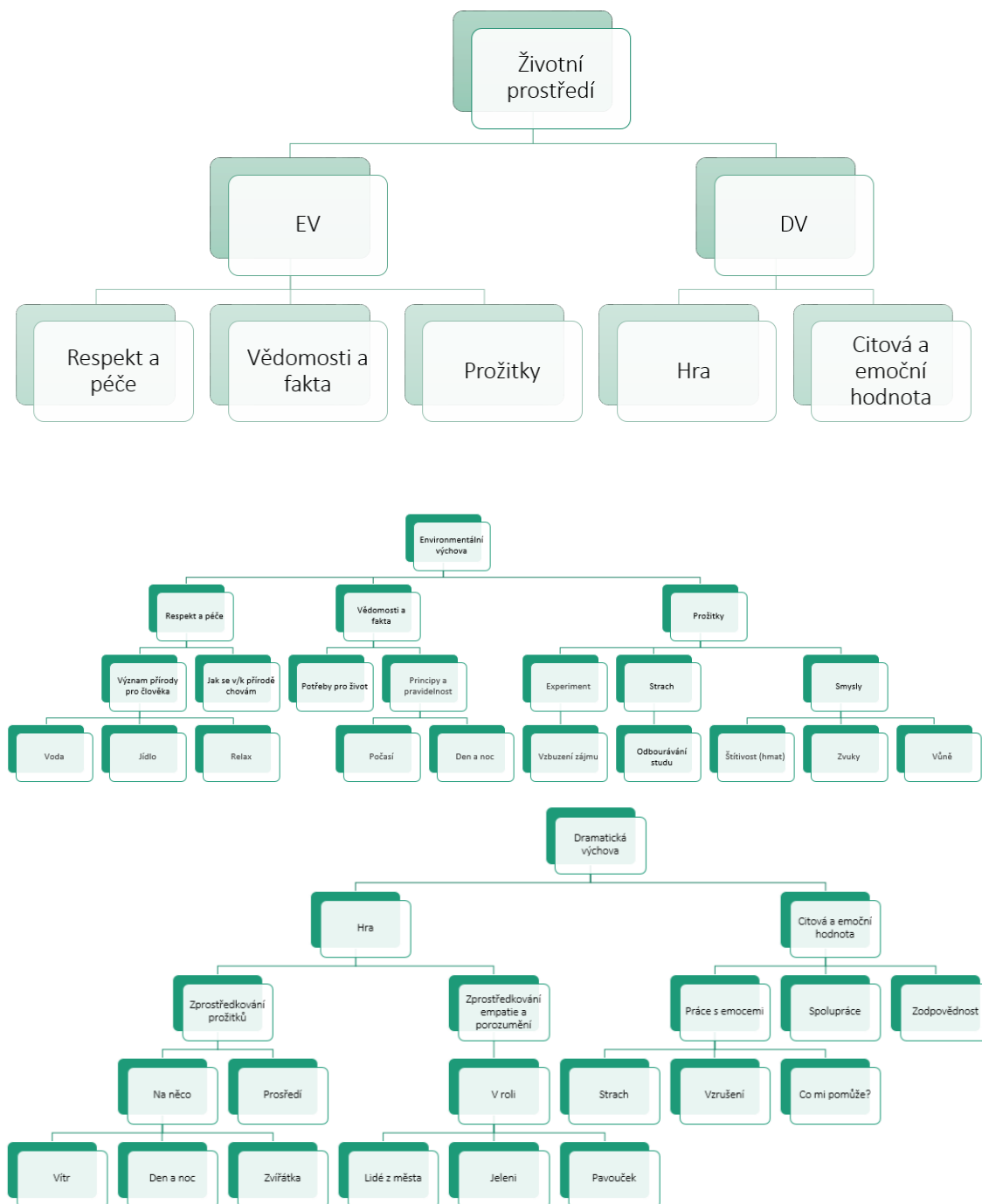
Tento plán je připraven pro městské mateřské školy a přizpůsoben jejich možnostem. Nabízí východiska a inspiraci pro rozvoj environmentální výchovy a jejich cílů v mateřských školách, zároveň zapojuje metody dramatické výchovy, které nejlépe přispívají k dětskému prožitku. Počítá se s klasickou třídou MŠ, jsou však možné úpravy pro aktuální potřeby dětí a třídy.

1.2.2. NAVRŽENÝ IB

Název: Hurá ven!

Téma: Příroda, její tajemství a zajímavosti, okolí, které nás obklopuje, environmentální a dramatická výchova, prostředí, ve kterém žijeme.

1.2.3. MYŠLENKOVÁ MAPA

1.2.4. CÍLE INTEGROVANÉHO BLOKU

- Děti se seznámí se základními přírodními principy (střídání počasí, střídání dne a noci, růst a smrt).

- Děti vědí, jak se v přírodě chovat (ticho, pořádek, respekt k živým věcem).
- Děti dokáží vyjádřit, jak se cítí (slovně - dobře x špatně, mimoslovně - výtvarně, pohybově, řečí těla).
- Dítě se zvládne samostatně rozhodnout a přijmout za své rozhodnutí zodpovědnost.
- Dítě úspěšně určí potřeby někoho nebo něčeho jiného (jiného dítěte, rostliny, zvířete).

1.2.5. OČEKÁVANÉ VÝSTUPY

- Dítě koordinuje lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladí pohyb s rytmem a hudbou.
- Dítě vnímá a rozlišuje pomocí všech smyslů (sluchově rozlišuje zvuky a tóny, zrakově rozlišuje tvary předmětů a jiné specifické znaky, rozlišuje vůně, chutě, vnímá hmatem apod.).
- Dítě pojmenuje většinu toho, čím je obklopeno.
- Dítě se záměrně soustředí na činnost a dokončí ji.
- Dítě je citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem.
- Dítě zachycuje a vyjadřuje své prožitky (slovně, výtvarně, pomocí hudby, hudebně pohybovou či dramatickou improvizací apod.).
- Dítě má zájem a snahu obhajovat svůj postoj nebo názor, s dopomocí dokáže přijmout a/nebo uzavřít kompromis, objevuje se řešení konfliktu dohodou.

1.2.6. PLÁN AKTIVIT

Den 1.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Nakreslit minimálně jeden velký ovál na čtvrtku.

Cíl: Děti při kreslení zapojí celou délku ruky - uvolní ramenní kloub. Děti správně napodobí tvar oválu na velkém formátu.

Pomůcky: Čtvrtka velikosti A1, barevné pastelky, izolepa, černý lihový fix.

Popis: Na čtvrtku přilepenou na zemi kreslí děti velké ovály barevnými pastelkami.

- Metoda: Dovednostně praktická.
- Forma: Skupinová.

- **Řízená činnost:**

Záměr: Rozvoj zvědavosti, vzbuzení zájmu o učení se nových věcí, naučit děti něco zajímavého a kouzelného o přírodě, nadchnout děti pro přírodní téma.

Cíl: Děti se aktivně podílí na experimentu.

Pomůcky: Obrázky s přírodní tematikou (různá přírodní místa - ekosystémy - les, rybník, louka, park), barevné listy (sbíráme během realizace), čtyři velké uzavíratelné skleněné sklenice (např. od medu), igelitová taška.

Popis:

Přivítání v komunitním kruhu. Činnost začíná prostorem pro diskuzi a přemýšlení. Poté děti seznamujeme s plánem na zbytek činnosti: nejprve si zahrajeme hru Na zvířátkaⁱ. Potom půjdeme dřív ven, abychom si venku nasbírali barevné listy, které budeme potřebovat na naše přírodní čarování v závěru.

- Metoda: Slovní - diskuze, vysvětlování, dovednostně praktická, hra, princip aktivity.
- Forma: Frontální, skupinová.

Den 2.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Umístit žaludy do vody.

Cíl: Děti respektují úlohu každého jednotlivce.

Pomůcky: Dva žaludy s předem vyrašeným kořínkem, sklenice, voda, párátko.

Popis: Připravené žaludy vhodně umístíme do vody a vymyslíme, co budou potřebovat, aby z nich vyrostl strom.

- Metoda: Slovní - diskuze, názorně demonstrační - pozorování, předvádění, dovednostně praktická.
- Forma: Skupinová.

- **Řízená činnost:**

Záměr: Rozvoj zvědavosti, motivace k IB, procvičování manipulace s předmětem, procvičování barev, uvědomění si proměnlivosti přírody a okolí.

Cíl: Děti se seznámí s různými druhy počasí - naučí se je pojmenovat.

Pomůcky: filcová kolečka v základních barvách (modrá, žlutá, červená), velká molitanová stavebnice, barevné povlečení a deky, molitanové květiny, barevné šátky, další pomůcky, které děti vyberou.

Popis:

Přivítání na koberci v komunitním kruhu. Poté si zahrajeme na Počasíⁱⁱ.

Po hře se posadíme zpět do kruhu na koberec. Teď si kousek takové přírody postavíme přímo ve třídě. Nápady na přírodní místo zahrnovaly louku, rybník, les a park. Domluvili jsme se na stavbě lesu.

- Metoda: Slovní - diskuze, hra, dovednostně praktická.
- Forma: Frontální, skupinová

“Zejména je nutné znovu obnovit naši úctu k přírodě a porozumět přírodním zákonům a funkcím, například ekosystému lesa. Tomuto důležitému požadavku může posloužit i obyčejná procházka lesem, pokud využijeme nabízející se rozmanité možnosti prožití,

procítění a poznání, které tak přímo v člověku probouzí pocit zodpovědnosti za jeho chování i okolí.”⁹

Den 3.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Malování bouřky.

Cíl: Děti zachytí na čtvrtku měnící se obraz. Dokáží výtvarně vyjádřit svou představu.

Pomůcky: klovatýna, akvarelové barvy, čtvrtky velikosti A4, štětce, kelímky s vodou, interaktivní tabule (vytištěné obrázky).

Popis: Děti malují bouřku podle videa zachycujícího její průběh.

- Metoda: Slovní - vysvětlení, dovednostně praktická - malba.
- Forma: Skupinová.

- **Řízená činnost:**

Záměr: Pracovat se strachem, ukázat dětem, že i negativní emoce jsou v pořádku, jak s takovými emocemi pracovat.

Cíl: Dítě dokáže o svých pocitech mluvit, vymyslí alespoň jeden způsob, jak si s takovým pocitem poradit.

Pomůcky: Plastové tácy.

Popis:

Přivítání v komunitním kruhu. Program začíná dokončením pondělního pokusu u stolečků.

Na druhou část se vracíme na koberec a krátce si zahrajeme Na zvířátka, aby si děti odpočinuly. Následuje diskuze směrem k nočnímu životu zvířátek a motivace dětí k návštěvě nočního lesu.

Les je již připravený ve vedlejší místnosti. Jako podklad pustíme zvuky noční krajiny (cvrčky, potůček, šumění větru apod.). Po návratu do třídy si sesedneme k sobě na koberec (není nutné sedět v kruhu, pro následující činnost je výhodnější volnější uspořádání). Pokusíme se si o tomto zážitku popovídat.

Poslední probíhá reflexe, kde děti hodnotí, jestli jim takový noční les přišel zajímavý, případně jestli by se do něj chtěly podívat někdy znovu.

- Metoda: Dovednostně praktická, hra, slovní, princip prožitku a zkušenosti.

⁹ HEDERER, Josef a Hildegard SCHMIDBAUER. Les a praktická ekologická výchova v mateřských školách. Praha: Pražské ekologické centrum, 1996, s. 3. ISBN 80-901377-0-9.

- Forma: Frontální

Den 4.:

- **Ranní činnost:**

Volná hra.

Využití času s dětmi, společné hry, kreslení, rozhovory.

- **Řízená činnost:**

Záměr: Zdůraznit pravidelnost v přírodě, pracovat s přírodninou a podílet se na růstu něčeho živého.

Cíl: Dítě bezprostředně rozezná den a noc, dokáže pojmenovat jejich specifické znaky. Dítě pracuje s přírodními prvky bez štílivosti.

Pomůcky: Barevné šátky, přehrávač hudby (telefon), květináč, hlína, lopatka na hlínu.

Popis:

Pozdrav v komunitním kruhu. Tentokrát si pouze uvedeme hru, kterou si zahrajeme - Den a nocⁱⁱⁱ. Hru hrajeme alespoň dvakrát, aby měly děti možnost vyměnit skupinu.

Pouštíme doprovodnou hudbu, během dne hraje píseň Howl's moving castle, během noci hraje Nocturne op.9 No.2 (Chopin).

Po hře se posadíme zpět na koberec a vezmeme do ruky sklenici s žaludem. Probíhá připomenutí potřeb pro růst. Žalud společně zasadíme u stolečků.

Jako poslední se naučíme pozdrav slunci^{iv}, aby nám venku hezky hřálo.

- Metoda: Hra, princip aktivity, dovednostně praktická - pracovní činnost, cvičení.
- Forma: Frontální.

Den 5.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Vystříhnout a slepit alespoň jednu houbu z papíru.

Cíl: Dítě správně drží nůžky (a ve správné ruce), dokáže při stříhání sledovat linii.

Pomůcky: Barevné čtvrtky, lepidla, nůžky, tužka, předloha druhů hub.

Popis: Podle zvolené houby si děti najdou odpovídající barevné papíry, požádají učitelku o předkreslení atypických částí houby. Tyto části následně vystříhnou a slepí.

- Metoda: Dovednostně praktická - pracovní činnost.
- Forma: Skupinová.

- **Řízená činnost:**

Záměr: Děti si procvičí celé tělo, vyzkouší si věnovat celou RČ jen pohybu, zlepšit svou koordinaci.

Cíl: Dítě dokáže koordinovat zkřížený pohyb (levá ruka, pravá noha a naopak).

Pomůcky: Švihadla, malé obruče, molitanové destičky, tunel, strachový pytel, hmatový provaz.

Popis:

Přivítání v komunitním kruhu. Dnešní řízená činnost je věnována cvičební jednotce navazující na téma integrovaného bloku.

V části rušné hrajeme zvířecí běh, kdy děti zkusí napodobit styl běhu různých zvířat. Do průpravné části jsou zařazeny základní cviky tak, abychom každé části těla věnovali alespoň jeden a prostřídali protahování, posilování a uvolňování. Hlavní část probíhá formou stanovišť. Děti se samostatně rozdělí do tří skupin, ty se pak prostřídají na stanovištích v tématu Zvířecí cestičky. Po prostřídání skupin na všech stanovištích probíhá úklid stanovišť. Závěrečná část slouží ke zklidnění a relaxaci. Děti si rozeberou barevné šátky, do pozadí si pustíme hudbu střídající dynamičtější a pomalejší tempo. Se šátky poté formou tance napodobujeme vítr.

Jako poslední provádíme s dětmi společnou reflexi.

- Metoda: Dovednostně praktická - pohybové činnosti, slovní - diskuze/reflexe, princip fikce a tvořivosti.
- Forma: Frontální, skupinová.

Den 8.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Dokreslování listů ginkgobiloby.

Cíl: Děti vymyslí vlastní návrh a dokáží ho přenést na papír.

Pomůcky: Žluté listy ginkgobiloby různých velikostí, barevné fixy, pastelky, lepidlo, čtvrtky A4.

Popis: Každé dítě má vlastní čtvrtku, na kterou si nalepí libovolný počet listů. Ty se snaží dokreslit do podoby něčeho, co mu listy připomínají.

- Metoda: Dovednostně praktická.
- Forma: Skupinová.

- **Řízená činnost:**

Záměr: pracovat s knihou a čteným textem, vyzkoušet si narativní pantomimu, zjednodušit dětem celé přírodní téma.

Cíl: Děti poslouchají čtený text a soustředí se na jeho děj. Děti vlastním způsobem prožívají děj.

Pomůcky: Kniha Auto z pralesa od Daisy Mrázkové.

Popis:

Přivítání v komunitním kruhu. Řízenou činnost začínáme hrou Na zvířátka, po hře se posadíme a představíme si knihu Auto z pralesa od Daisy Mrázkové, se kterou budeme následující týden pracovat. Z knihy přečteme první příběh nesoucí stejné jméno jako celá kniha^{vi}.

“Cíl, aktivně ochraňovat naše prostředí, nemůže však být dosažen jen rozumovým chápáním, ale toto vědomí musí být založeno a upevněno nad aktuálním ohrožením lesa a pokusit se ho omezit.” (HEDERER, SCHMIDBAUER, 1996, s. 16).

Po přečtení příběh zrekapitulujeme a pojmenujeme základní fáze: 1. Lidé jsou ve městě, všechno je šedé, neveselé, lidé se nemají proč radovat. 2. Projíždí auto z pralesa jakoby kouzelné, lidé se za ním postupně vydávají. 3. Lidé dorazí do lesa, staví si ohníčky a je jim dobře. Příběh zkusíme přehrát pomocí narativní pantomimy^{vii}.

Zakončujeme všichni posedaní u sebe, konečná pozice představuje lidi z města, kteří společně sedí u svých ohníčků a mají se dobře. V tomto bodě s dětmi provádíme reflexi jak činnosti, tak hraného příběhu.

Řízenou činnost zakončíme pozdravem slunci.

- Metoda: Slovní - předčítání, narativní pantomima.
- Forma: Frontální.

Den 9.:

• **Ranní činnost:**

Zadání: Vyrábíme můry z barevného papíru.

Cíl: Dítě si samostatně obkreslí šablonu na papír.

Pomůcky: Barevné čtvrtky, tužka, lepidlo, nůžky, pastelky, předloha různých druhů můr.

Popis: Každý si vybere můru, kterou chce vyrábět, nebo může vymyslet i vlastní. Podle předlohy si děti vyberou papíry odpovídajících barev a obkreslí si na ně šablony křídel a těla. Části následně vystřihnou a slepí. Kdo chce, dokreslí své můře obličej a detaily.

- Metoda: Dovednostně praktická.
- Forma: Frontální.

- **Řízená činnost:**

Záměr: vyzkoušet si dramaturgii a hru v roli, probudit v dětech zájem o hru v roli.

Cíl: Děti dokáží udržet roli a zahrát krátký příběh.

Pomůcky: Barevné šátky, čepičky různých lesních zvířat, barevná prostěradla, molitanové květiny, molitanová stavebnice.

Popis:

Přivítání v komunitním kruhu. Hraje hra Počasí. Po hře si a připomínáme si knihu Auto z pralesa. Zrekapitulujeme příběh o pralesním autu, připomeneme si základní dějové fáze. Necháváme děti rozdělit se podle preferované role do tří skupin – lidé z města, auto z pralesa, zvířátka v lese.

Zahrajeme si příběh v rozdělených rolích, příběh dětem přeříkáme a děti ho hrají. Krátce si povídáme o tomto zážitku, vytvoříme prostor pro drobné úpravy podle dětí. Příběh hrajeme podruhé, děti mají možnost změnit roli nebo kostým.

Společně jsme si postavili zbytek lesa a ohníček, u kterého jsme se všichni ohřáli. Zde provedeme reflexi.

Celou řízenou činnost ukončujeme rituálně pozdravem slunce.

- Metoda: Hra, dramatizace – hra v roli, dovednostně praktická - pohybová činnost.
- Forma: Frontální, skupinová.

Den 10.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Skládání jelenů z barevného papíru.

Cíl: Dítě skládá papír a je trpělivé.

Pomůcky: Hnědé papíry dvou odstínů A4, bílé čtvrtky A4, pastelky, lepidlo.

Popis: Děti začínají s papírem ve tvaru čtverce. Složenou hlavu jelena si děti nalepí na bílou čtvrtku a podle vlastní představivosti dokreslí obličej. Na obrázku skutečného jelena se pak mohou inspirovat kresbou parohů.

- Metoda: Dovednostně praktická.
- Forma: Individuální, skupinová.

- **Řízená činnost:**

Záměr: procvičení koordinace těla, rozvoj kooperativních dovedností a schopnosti řešit problém, nácvik lezení po žebřinách a správného úchopu, příklad každodenních strastí zvířátek.

Cíl: Děti správně postaví stanoviště podle plánku. Děti se dokáží domluvit a spolupracovat.

Pomůcky: Kužely, obruče, modré povlečení, žíněnka, barevné molitanové kostky, silné lano.

Popis:

Přivítání v komunitním kruhu, pohybová hra Den a noc. Po hře se a připomínáme děj pohádky, kterou jsme přečetli. Tentokrát si přečteme další pohádku, nesoucí jméno Jeleni^{viii}.

Po přečtení zrekapitulujeme příběh a určíme si hlavní body: 1. Pavouček je u sebe doma, na svém stromě a na své pavučině. 2. Pavouček překonává potok. 3. Pavouček se proplétá trávou a leze zpátky na svůj strom. Děti se rozdělí do tří skupin, vysvětlíme si zadání. Každá skupina představuje jednu překážku, kterou musel pavouček na cestě překonat. Svou překážku si skupiny postaví podle obdrženého plánku. Děti si shromáždí potřebné pomůcky a dostanou čas na přípravu stanoviště.

Skupiny se postupně prostrídají na všech stanovištích. Ve chvíli, kdy mají všechny děti za sebou každé stanoviště, se scházíme uprostřed třídy pro reflexi. Poté se skupiny vrátí na své startovní stanoviště a pomůcky složí zpátky. V uklizené třídě ukončíme činnost pozdravem slunce.

- Metoda: Hra, dovednostně praktická - konstruování, pohybová činnost, princip zkušenosti a prožitku.
- Forma: Frontální, skupinová, individuální (asistence u lezení na žebřiny, kontrola úchopu).

Den 11.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Malování hudby.

Cíl: Dítě výtvarně vyjádří svou představu.

Pomůcky: Akvarelové čtvrtky A4, akvarelové barvy, štětce, voda, přehrávač hudby.

Popis: Doprostřed stolečku umístíme zařízení přehrávající vybranou píseň^{ix} v kruhu. Postupně jak se budou děti přidávat, každému vysvětlíme zadání a necháme je samostatně malovat.

- Metoda: Dovednostně praktická - výtvarná činnost.
- Forma: Skupinová, individuální (krátká reflexe s každým dítětem).

- **Řízená činnost:**

Záměr: naučit děti novou zajímavost z přírody, podpořit u nich zážitek z učení a chuť objevovat nové věci, rozvíjet uvědomění si a práci se strachem, odbourávat pocit studu.

Cíl: Děti dokáží přiznat strach bez studu.

Pomůcky: Molitanové květiny, svítící nalepovací hvězdy, barevné šátky, molitanové kostky, obrázek jelena.

Popis:

Přivítání v komunitním kruhu, posazení se na koberec. Připomínáme pohádku Jeleni. Na pavoučka jsme si hrály předešlý den, proto si dnes zahrajeme na jeleny. V kruhu si pustíme zvukový záznam, který zachycuje skutečné jelení volání^x. Skutečný zvuk zkusíme napodobit.

Následuje jelení hra^{xi}. Po hře se posadíme zpět na koberec a povídáme si o jelenech. Jeleny slyšíme zpravidla večer nebo v noci, když jsou daleko od lidí.

“Jako návštěvníci lesa jsme jeho hosty. Proto platí: Nerušíme přespříliš jeho obyvatele a jsme tiší. Dáváme pozor na životní prostory všech živočichů, místa pro jejich hnízdění a úkryty, spánek a odpočinek a vyhneme se dotyku, abychom je svým lidským pachem nezapudili.” (HEDERER, SCHMIDBAUER, 1996, s. 31).

Všichni se utišíme a pomalu vcházíme do nočního lesa. Spustíme do pozadí ztlumené jelení volání. Později je možné zvuky lehce zesílit. V prostoru nočního lesa strávíme přibližně 5-10 minut, je však potřeba tento čas přizpůsobit podle komfortu dětí.

Po návratu do třídy si posedáme k sobě a čeká nás krátká diskuze. Řízenou činnost zakončíme pozdravem slunce a vyrazíme společně ven.

- Metoda: Hra, princip fikce a tvořivosti, prožitku a zkušenosti.
- Forma: Frontální.

Den 12.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Vyrobit sovy z papíru a vyzdobit s nimi třídu.

Cíl: Dítě vystřihne sovu z papíru. S dětmi vyzdobíme třídu.

Pomůcky: Barevné čtvrtky, nůžky, tužky, pastelky, šablony.

Popis: Děti si vyberou barvu své sovy a na odpovídající čtvrtku si samostatně obkreslí šablonu sovy. Sovu následně vystřihnou a dokreslí ji podle vlastní fantazie. Sovy vyvěsíme na síť pod stropem třídy.

- Metoda: Dovednostně praktická.
- Forma: Skupinová.

- **Řízená činnost:**

Záměr: Uzavření integrovaného bloku, zopakování zážitků a naučeného, loučení s dětmi.

Cíl: Děti si zpětně vybaví činnosti z minulosti. Děti správně uvedou alespoň jednu informaci naučenou v rámci IB.

Pomůcky: Barevná filcová kolečka, barevné šátky, fotografie z celého IB, mobil s hudbou pro pohybové hry.

Popis:

Přivítání v komunitním kruhu. Jako poslední den celého IB využijeme tuto řízenou činnost k uzavření tematického bloku, připomenutí si činností a naučených informací a loučení s dětmi.

S dětmi pojmenujeme všechny hry hrané v rámci IB. Děti vybrané hry si zahrajeme.

Po pohybových hrách se sesedneme na koberec, a společně procházíme fotografie realizace.

Pokud zbývá dostatek času, zahrajeme s dětmi ještě jednu vybranou hru. Po této hře naposledy společně pozdravíme slunce.

- Metoda: Hra, slovní - rozhovor.
- Forma: Frontální.

1.3. SHRNUÍ

Teoretická část definovala oblasti propojené v plánovaném projektu a jejich hlavní využití části. Představuje vypracovaný plán aktivit propojujících cíle environmentální a dramatické výchovy, uvádí stanovené cíle a záměry, popisuje proces tvorby a finální verzi pedagogické přípravy k vlastní realizaci projektu.

Předmětem následující praktické části je projekt samotný, jeho realizace, autoevaluace, vyhodnocení výsledků a naplnění stanovených cílů. Jednotlivě se věnuje každé realizované aktivitě a rozebírá doporučení pro případnou další realizaci v budoucnosti.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1. ENVIRONMENTÁLNÍ PROJEKT PRO BĚŽNOU MŠ

2.1.1. VOLBA TÉMATU BP

Motivací k tématu environmentální výchovy mi byly jak zkušenosti z praxí v městských školách, tak můj vlastní blízký vztah k přírodě. Během praxí v mateřských školách v Plzni jsem často byl svědkem nedostatečně rozvinutého vztahu mezi dětmi a přírodou. Děti opakovaně loupaly kůru ze stromů, bezdůvodně trhaly listy z větví nebo větve lámaly, záměrně dupaly na rostliny a houby, či se přírody často štítily. Při pokusech vysvětlit dětem dopady jejich jednání, jsem se zpravidla setkal s nepochopením z jejich strany, nebo se těchto projevů děti zdržely jen proto, že jsem jim to vymlouval z pozice učitele.

Jakožto člověka s přírodou a životním prostředím velmi spojeného mě tyto zkušenosti trápily a nutily mě aktivně se zamýšlet nad možnostmi, jak i dětem z města přiblížit přírodní svět jako nový prostor pro prožitky, hru, relaxaci. Zároveň je však potřeba učit děti respektu a péči o prostředí, které se každým dnem stává ohroženějším.

2.1.2. CÍLE BP

- Navrhnout jednoduše proveditelné aktivity rozvíjející cíle environmentální výchovy v MŠ.
- Navrhnout aktivity propojující cíle EV a DV.
- Otestovat proveditelnost těchto aktivit v praxi.
- Připravit ověřený plán aktivit s integrujícím potenciálem pro rozumové poznatky, koordinační dovednosti a citově emoční rozvoj osobnosti.

2.1.3. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Jak jednoduše a přirozeně zapojit environmentální výchovu do výuky v běžné MŠ?
- V jakých činnostech a aktivitách lze environmentální výchovu uplatnit a rozvíjet?
- Jaký význam má pro děti v MŠ environmentální a dramatická výchova, jejich cíle a výstupy?
- Jaké výsledky přinesla aplikace principů environmentální a dramatické výchovy?
- V jaké míře jsou tyto výsledky užitečné?

2.1.4. VÝZKUMNÝ PROBLÉM

- Aktivity podporující environmentální výchovu u dětí v běžné MŠ skrze dramatickou výchovu.

2.1.5. VÝZKUMNÝ VZOREK

- Připravené aktivity uplatňující cíle environmentální výchovy a metody dramatické výchovy.

2.1.6. VYUŽITÉ METODY DV

- Princip aktivity, prožitku a zkušenosti
- Hra
- Princip fikce a tvořivosti
- Hra v roli
- Pantomima

2.1.7. VYUŽITÉ PEDAGOGICKÉ METODY

- Experiment
- Práce s knihou
- Pozorování
- Konstruování
- Cvičení

2.2. POPIS PROSTŘEDÍ REALIZACE AKTIVIT

Počet dětí: 26

Věk dětí: 3 – 5 let

2.2.1 CHARAKTERISTIKA KOLEKTIVU TŘÍDY

Ve třídě je celkem 26 dětí, v plném počtu jsme se však nesešli ani jednou během mého působení ve třídě. Děti jsou ve věku 3 – 5let. Na třídě působí dvě učitelky, bez asistenta pedagoga.

Tři děti patří do skupiny dětí s OMJ (odlišným mateřským jazykem - ukrajinština), jedno dítě je s podezřením na PAS, jedno dítě s podezřením na opožděný vývoj a jedno dítě s výraznými adaptačními problémy.

Ve třídě je víc chlapců než děvčat. Děti jsou živé a aktivní, potřebují aktivity často prokládat pohybem nebo doplňkovou činností pro aktivní odpočinek.

Mezi dětmi funguje dobrá kooperační schopnost, i přes převažující nízký věk. Děti jsou vnímavé a empatické, citlivé k problémům vlastním, tak kolektivním.

2.2.2 CHARAKTERISTIKA PROSTORU

Třída je dobře osvětlena přirozeným světlem díky velkým oknům prokládajícím celou jednu delší stranu třídy. Ložnice je oddělená, stejně tak jídelna, kam se chodí na oběd a svačinu. Mezi třídou a ložnicí je krátká chodba spojující i místnost s tiskárnou, kabinet uklízečky a prádelnu. Na chodbě není žádné okno, ale díky oknům v přilehlých místnostech zde není tma.

Prostor třídy je ve tvaru obdélníku, kobercem je pokrytá zhruba jedna třetina tohoto prostoru. Nachází se zde dva stolečky, každý s pěti židlemi, využívané především pro ranní nabídku činností.

Výzdoba třídy je pestrá a tematická (v návaznosti na roční období a probíraná témata). Děti mají možnost se na výzdobě podílet. Vnímám jen trochu nedostatek ve členitosti a možnosti soukromí. Ve třídě se nacházel jen jeden koutek, kde děti nebyly vyloženě na očích. Tento koutek - pokojíček, byl ale většinu času zhasnutý a děti zpravidla neměly možnost pobýt v něm dostatečně dlouho pro vlastní potřeby.

2.2.3 CHARAKTERISTIKA BUDOVY

V prvním patře je veřejný bufet a školní jídelna základní školy, jejíž třídy jsou ve třetím patře.

V budově fungují dvě třídy MŠ, propojeny společnou chodbou obou šaten. Třídy se nachází ve druhém patře budovy. Prostory MŠ jsou oddělené dveřmi se zvonkem, které se dají otevřít jen klíčem nebo zevnitř, monitorováno kamerou.

Děti musí chodit hodně po schodech. Schody jsou opatřeny zábradlím odpovídajícím výšce dětí. Při chození po schodech funguje ve třídě pravidlo držet se vždy zábradlí.

Jedná se o městskou mateřskou školu v Plzni. Naproti budově přes silnici se nachází park, o tři tramvajové zastávky dál leží rozlehlý Borský park. Budova je zhruba sto metrů od hlavní silnice.

Mateřská škola je opatřena dostatečně velkou zahradou s prolézačkami, skluzavkou, pískovištěm, několika stromy a keři. Lze zde najít i koutky, kde se mohou děti nerušeně věnovat vlastní činnosti, stranou od středu dění.

2.3. REALIZACE AKTIVIT

Den 1.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Procvičování grafomotoriky na velký formát (výsledný tvar by měl připomínat žalud - ovál).

Cíl: Děti při kreslení zapojí celou délku ruky - uvolní ramenní kloub. Děti správně napodobí tvar oválu na velkém formátu.

Pomůcky: Čtvrtka velikosti A1, barevné pastelky, izolepa, černý lihový fix.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Čtvrtka přilepíme pomocí lepící pásky na zem (po straně třídy, abychom nepřekáželi volnému pohybu po třídě). Děti se samy chodí dívat, co se děje, proto není těžké je pro aktivitu nadchnout. Vezmeme si pastelku do ruky a předvedeme, jak se správně drží (úchop předvedeme v pravé i levé ruce) a jaký tvar se na čtvrtku nakreslí. Děti si pak vezmou vlastní pastelku a po jednom si vyzkouší na čtvrtku kreslit velké ovály podle vzoru. Každý kreslí ze stejného místa.

Děti skutečně byly nadšené už pouhou nabídkou něčeho nezvyklého - kreslením na velký formát a na zemi. Neměly dříve možnost zkoušet kreslit společně na jeden papír, a když už, vždy dostaly návod, kam a co přesně udělat, aby bylo společné dílo pěkné a líbivé na nástěnce v šatně.

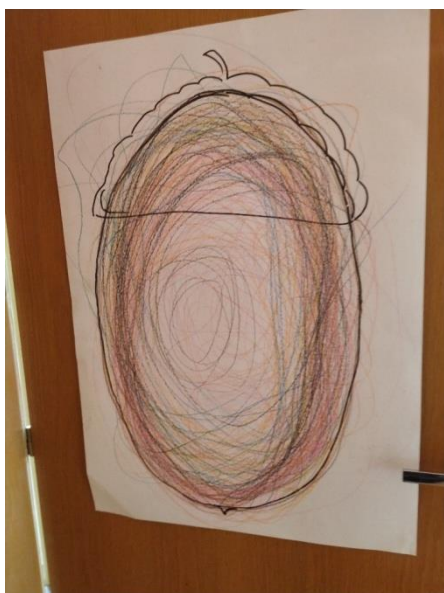
Spoustu dětí si ovál zkoušelo opakovaně, víckrát během celého průběhu. Radovaly se z nově prožité volnosti při tvorbě. Většina dětí s menší dopomocí dokázala pastelku uchopit správně, ostatní děti projevily upřímnou snahu a soustředěnost.

Míra naplnění cílů: Děti při kreslení zapojí celou délku ruky - uvolní ramenní kloub. Děti správně napodobí tvar oválu na velkém formátu.

Doporučení: Dětem během kresby a nácviku grafomotoriky nikdy nedržíme nebo jinak nevedeme ruku. Pokud mají děti problém udržet požadovaný tvar kresby, vlastní pastelkou kreslíme linii, kterou dítě bezprostředně sleduje tou svou.

Každé dítě musí kreslit ze stejného místa, aby bylo možné hodnotit výkon ve stejných podmínkách (všichni kreslí ležatý ovál, nikdo nekreslí ovál stojatý z krátké strany čtvrtky).

Příloha 1: výsledný žalud vyvěšený na dveřích.

- **Řízená činnost:**

Záměr: rozvoj zvědavosti, vzbuzení zájmu o učení se nových věcí, naučit děti něco zajímavého a kouzelného o přírodě, nadchnout děti pro přírodní téma.

Cíl: Děti se účastní experimentu.

Pomůcky: Obrázky s přírodní tematikou (různá přírodní místa - ekosystémy - les, rybník, louka, park), barevné listy (sbíráme během realizace), čtyři velké uzavíratelné skleněné sklenice (např. od medu), igelitová taška.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Děti projevily zájem o vytištěné ilustrační obrázky k tématu. Samy se natahovaly, podávaly si je a zkoumaly je. Diskuze probíhala frontálně v kruhu, což nevyhovovalo potřebám několika dětí. Otázky k přírodnímu tématu byly pro menší děti velmi náročné a nesprávně formulované - nerozuměly jim a nemohly se do diskuze zapojit.

Hra Na zvířátka zaujala děti podstatně více. Ačkoliv činnost probíhala také frontální formou, zadání bylo jasné a snadno uchopitelné pro všechny děti, i menší děti se opakovaně hlásily s novými nápady.

Při sběru přírodnin se zapojily opět všechny děti. Některé nechtěly přestat sbírat a nanosily velkou spoustu věcí i během volné hry. Našli jsme krásné věci. Děti objevily i malou luční kobyliku na kmenu stromu, tu jsme chvíli pozorovali, něco si o ní řekli, a nakonec si jí i vyfotili, abychom nezapomněli, jak vypadá.

Ve třídě se děti posadí ke stolečkům, na každý stoleček vysypeme část igelitové tašky. Zadání pro děti je tyto listy roztrždit na čtyři hromádky podle barev. Až se tak stane, na každý stoleček rozdáme alespoň jednu sklenici, do které přijde jen jedna konkrétní barva listů. Každý stoleček pravděpodobně pochytl jen svou sklenici, budou se tedy muset rozhlédnout a najít, který stoleček má další barvy a listy tam odnést. Když jsou všechny sklenice dostatečně naplněné barevnými listy, tři děti nám pomohou sklenice napustit vodou.

Třídění listů podle barev nedělalo dětem žádné potíže, naopak se ukázalo, že i některé malé děti znají odstíny barev mimo základní zadání, jako je oranžová. Naskytla se nám příležitost společně s dětmi vyřešit, zda takový list patří do červené nebo žluté sklenice. A případně co s ním udělat, pokud se nehodí ani do jedné. Objevily se drobné spory o barvy listů, kdy některé děti chtěly třídit jen jednu barvu listů a mít je jako svou hromádku.

Míra naplnění cílů: Všechny děti se účastnily, každý byl aktivnější v nějaké jiné fázi, zájem a zaujetí projevily všichni.

Doporučení: Kvůli nedostatečné znalosti třídního kolektivu byla v první části činnosti zvolena nevhodná forma. Je důležité se s dětmi dobře poznat, než začneme samotný blok realizovat. Pokud se to nepovede, je nezbytné provádět pravidelné reflexe a nedostatky napravit pro další činnosti.

Není vhodné hned na začátek nového bloku zařazovat komplexní otázky. Při představení nových témat je účinnější začít aktivními činnostmi, namísto filozofických diskuzí. Zde je prostor pro uplatnění metod dramatické výchovy.

Příloha 2: nasbírané přírodniny, příloha 3: kobylka nalezená na kmenu stromu, příloha 4: třídění nasbíraných listů podle barev, příloha 5: barevné listy ve vodě - průběh přírodního čarování.

Den 2.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Umístit žaludy do vody.

Cíl: Děti respektují úlohu každého jednotlivce.

Pomůcky: Dva žaludy s předem vyrašeným kořínkem, sklenice, voda, párátko.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Na stolečku jsou připraveny dva žaludy s kořínkem, necháme je ležet na navlhčeném ubrousku. S prvními dětmi začíná krátké zamyšlení. Jak se během zamyšlení přidávají děti, konverzace se zaměří na potřeby nového semínka, aby vyrostl strom. Dětem předvedeme, jak žalud s pomocí párátek umístit do sklenice, další žalud zkouší děti samy. Další děti následně naplní sklenici vodou, poslední děti vymyslí pro sklenici vhodné místo a tam ji postaví. Následujících pár dní už čekáme a pozorujeme, co se bude s žaludem dít.

Děti jevily o nový prvek v ranní činnosti velký zájem, chodily se dívat a aktivně se zapojovaly do zamyšlení k tématu. Pro dělení rolí jsme společně shrnuli, co je potřeba udělat a v jakém pořadí, děti se následně domlouvaly, kdo chce udělat co. Proběhla snaha nechat co nejvíc domluv na dětech, z mojí strany byla menší dopomoc v případě dětí, které měly samy problém přihlásit se o svou roli.

Míra naplnění cílů: Děti, ač občas s dopomocí, trpělivě čekaly, až přijdou na řadu. O nic se nepřetahovaly a nebraly si nic z rukou.

Doporučení: Kvůli nedostatku času bylo potřeba mít připravené žaludy už s nějakými kořínky, mohli jsme tak pozorovat jen menší vývoj a růst. Činnost je rozhodně vhodnější pro dlouhodobější pozorování.

Příloha 6: čerstvě vetknuté žaludy ve vodě, příloha 7: žaludy se silnějšími kořínky.

- **Řízená činnost:**

Záměr: Rozvoj zvědavosti, motivace k IB, procvičování manipulace s předmětem, procvičování barev, uvědomění si proměnlivosti přírody a okolí.

Cíl: Děti se seznámí s různými druhy počasí - naučí se je pojmenovat.

Pomůcky: filcová kolečka v základních barvách (modrá, žlutá, červená), velká molitanová stavebnice, barevné povlečení a deky, molitanové květiny, barevné šátky, další pomůcky, které děti vyberou.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Hra na Počasí děti zaujala podstatně víc, než jsem sama očekávala. Zprvu děti upozorňujeme na změnu barvy, jak si děti budou hru více osvojovat, necháme je zpozorovat změnu samotné (což podporuje jejich soustředěnost a vzrušení). Dokud není zdvižená žádná barva, děti se mohou volně proběhnout. Začátek je v pomalejším tempu, procvičujeme zvolené způsoby předvádění počasí. Časem se tempo zrychlí, je možné přidat další prvky a barvy pro zpestření.

Aktivně a nadšeně se podílely na přiřazování počasí k barvám i k vymýšlení způsobu, jakým dané počasí předvedeme. I během hry se děti bavily a poctivě sledovaly, jaká barva přijde na řadu.

Během polovolného stavění lesa se podařilo postavit krásná zákoutí. Děti se samostatně rozdělí do tří skupin. Během času tvoření skupin připravíme doprostřed pomůcky pro stavbu. Každá skupina má stejný úkol - postavit les. Skupiny staví každá ve své části třídy a domluví se, jak bude jejich les vypadat a co v něm bude. Teprve pak jdou pro pomůcky, které potřebují. Každé skupině pomáhá jedna paní učitelka. Pokud chtějí děti využít i pomůcky, které původně ke stavbě nebyly určeny, zeptají se nejprve nějaké paní učitelky.

Když mají skupiny postavená svá lesní zákoutí, do pozadí pouštíme zvuky přírody (zpěv ptáků, šumění stromů apod.) a společně se naším lesem procházíme. Dáváme pozor, abychom nic neponičili, nevyplašili zvířátka a nekřičeli.

Dětem se podařilo dobře zapojit do skupinové práce, při menších rozepřích byly schopné s pomocí učitelky zhodnotit problém a domluvit se na kompromisu. Některé děti nevěděly, proč se v přírodě nekřičí a proč musíme dávat na přírodu pozor, díky čemuž vznikla situace, kdy starší děti zkoušely vysvětlit těm mladším, jak to v lese funguje. Společná procházka lesem tak měla kouzelný nádech.

Na závěr si v lese odpočineme. Položíme se na záda, zhluboka dýcháme, posloucháme zpěv ptáků a šumění stromů. Poté se pomalu a postupně posadíme a sdílíme, jak jsme se v lese cítili.

V závěru se všechny děti shodly, že jim v lese i při relaxaci bylo dobře a že se nebály. Paní učitelka improvizálně zkusila zapojit i vůni eukalyptu, aby děti mohly využít i čich. Ten většině dětí voněl jako čerstvý vzduch, některým ale přišel zvláštní a trochu nepříjemný. Postavený les jsme se rozhodli nechat i do odpoledne, aby děti měly možnost ho dál zkoumat.

Míra naplnění cílů: Druhy počasí, které jsme jmenovali, již děti znaly. Samy je také vymyslely. Pro někoho byly nové některé formy chování v daném počasí, například potřeba se napít během velkého horka. Individuálně bylo možné pozorovat, že tato hra pomohla někomu s utříděním barev.

Příloha 8: první ze tří postavených představ lesu - jehličnaté a listnaté stromy, příloha 9: druhá postavená představa lesa - palouček s květy, příloha 10: společná relaxace v lese za zvuků přírody.

Den 3.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Malování bouřky.

Cíl: Děti zachytí na čtvrtku měnící se obraz. Dokáží výtvarně vyjádřit svou představu.

Pomůcky: klovatýna, akvarelové barvy, čtvrtky velikosti A4, štětce, kelímky s vodou, interaktivní tabule.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Kvůli technickému vybavení třídy se nakonec nepodařilo zrealizovat původní záměr promítat průběh bouřky na interaktivní tabuli, čímž se trochu vytratil impresionistický kontext. Aby děti měly alespoň nějaký výchozí bod, připravil jsem si barevné obrázky zachycující různé bouřky v různých částech průběhu.

První skupina dětí si natře čtvrtky klovatýnou, poté necháváme jejich tvorbě volný průběh. Dalším dětem vysvětlíme nutnost nejprve natřít čtvrtku klovatýnou, ale další jejich činnost již nepřerušujeme.

Nikdo nemusel dlouho přemýšlet, jak chce obrázek malovat. Vznikly originální malby, které i technikou připomínaly skutečná umělecká díla. Děti se bavily, cíl se podařilo naplnit.

Míra naplnění cílů: Vznikly jedinečné a originální výtvary. Bylo zřejmé, že děti pracovaly čistě se svou fantazií a představou, nikoliv s prvky z kamarádova obrázku. Většina dětí byla se svým výtvozem spokojená, jednotlivci, kteří nebyli, chtěli vyzkoušet i další barevné kombinace. V takových případech dostali možnost namalovat další obrázek, zbývalo-li dostatek času.

Doporučení: Je třeba děti předem upozornit, aby se neopíraly celými rukama o plochu čtvrtky, na kterou malují, často i opakovaně. Některé (především mladší) děti si neuvědomují rozdíl mezi kresbou pastelkami a malbou s akrylovými barvami. Mnoho dětí mělo své bouřky obtisknuté na rukávech.

Příloha 11: dětmi zachycené představy bouřky.

- **Řízená činnost:**

Záměr: Pracovat se strachem, ukázat dětem, že i negativní emoce jsou v pořádku, jak s takovými emocemi pracovat.

Cíl: Dítě dokáže o svých pocitech mluvit, vymyslí alespoň jeden způsob, jak si s takovým pocitem poradit.

Pomůcky: Plastové tácy.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Jako první otevřeme jednu sklenici u každého stolečku. Děti sklenici posílají a očichávají (její obsah smrdí). Zkoušíme vymyslet, co nám zápach připomíná. Otevřeme i zbylé sklenice, které též očicháme, jestli se zápach mění.

Čeká nás vyjmout ze sklenic listy a odhalit výsledek čarování. Mokrý listy se vytahují rukou ven a odkládají na tácu, snažíme se přitom nechat ve sklenici co nejvíc vody. Když je všechno listů ze sklenic venku, sklenice opět uzavřeme (pro lepší manipulaci mezi dětmi) a prohlédneme si výsledky. Ve sklenicích by měla zůstat barevná voda, podle barvy listů, které v ní byly. Měli bychom tedy mít sklenice s vodou různých barev: červená, žlutá, hnědá, průsvitná/nazelenalá - v takovém případě se pokus vydařil. V této části mají prostor děti, snadno realizovatelné nápady můžeme ihned vyzkoušet. Jedním z nápadů bývá, zda tato voda zanechá barevné stopy i na papíře.

Poznámka: na závěr aktivity si jdou děti umýt ruce. Někomu může být nepříjemné se mokřích listů dotýkat, je v pořádku nechat děti jít si umýt ruce i v průběhu, mají-li tu potřebu.

Do debaty o noční přírodě se snažily zapojit všechny děti. Samy vymyslely, že jsou skutečně zvířátka, která v noci nespí, dokonce zvládly i některá pojmenovat (netopýr, sova). Přišly na spoustu věcí, které v noci vidíme nebo naopak nevidíme (hvězdy, měsíc, tmu, světlušky vs sluníčko, na cestu, ptáčky).

Pak se velmi potichu vkrádáme do tichého prostoru, rozhlížíme se kolem, posloucháme okolní zvuky. Opatrně zkoumáme nový tajemný prostor. Po rozkoukání děti objevují, kde všude je ukrytá svítící hvězda. Po celou dobu opatrně našlapujeme, šeptáme, abychom nevyplašili zvířátka, držíme se u sebe, abychom se neztratili. Dětem nabídneme možnost držet se za ruce, ať už navzájem, nebo s nějakou paní učitelkou.

V nočním lese se některé děti bály, ale všechny to krásně zvládly. Držely se spolu za ruce, některé i nahlas sdílely, že se bojí a poušmály se tomu. Co považují za velký úspěch je fakt, že si děti samy pamatovaly z úterý, jak se v přírodě budeme chovat. Takže i samy upozorňovaly předem, že musíme být hlavně potichu a dávat pozor. V lese se tak chovaly ohleduplně a dotýkaly se skutečně opatrně.

Během reflexe pocitů jsem si všiml, že se některé děti trochu ostýchají sdílet, že se bály. Jak diskuze pokračovala, tak ale stále víc dětí přiznávalo, že se trochu bály. Hodně k tomu přispěl i fakt, že větší děti sebevědomě hlásily, že měly strach a že je to v pořádku. Při otázce, z čeho jsme měli strach jsme zjistili, že často ani nevíme, čeho se bojíme. Ale že to neznamená, že se bát nemůžeme. Ve tmě totiž člověk nic nevidí, a to je samo o sobě děsivé. Na konci děti samy vymyslely, co dělat, když máme strach a všichni jsme si oddychli, že jsme šli všichni spolu, a proto jsme se nebáli tolik.

Cíle se podařilo naplnit, nemluvě o celkovém kouzlu celého zážitku. Pro děti to bylo bez pochyby nové a dobrodružné. Projevily obrovský zájem a statečnost. Zprvu jsem měl pochybnosti, jestli je pro tak malé děti tahle aktivita vůbec vhodná. I moje mentorka zprvu trochu zvažovala celou záležitost. Nakonec jsem rád, že jsem se odhodlal aktivitu vyzkoušet, protože výsledky byly krásné. Beze sporu jedna z mých nejpovedenějších aktivit z celé praxe.

Míra naplnění cílů: Ne všem se podařilo o pocitu strachu vyloženě mluvit. Některé děti bojovaly s ostychem a nevěděly, jak s takovou situací pracovat. Vyzkoušeli jsme tedy i zapojení pohybu (Postaví se každý, kdo neměl strach ani trošičku. Teď se postaví každý, kdo se aspoň trochu bál.), tato varianta mnoha dětem pomohla, nýbrž nebyly jen ony a zbytek skupiny, ale byly součástí skupiny dětí, které společně stály.

Během vyjímání slizkých listů z vody se ukázalo, že některé děti se štítí. U dvou dětí byla potřeba dopomoc a trocha podpoření pro věc. Nakonec i tyto děti samy vyjmuly aspoň pár listů. Bylo jasné, že jim pocit nedělá vyloženě dobře, ale zároveň šlo pozorovat, že o nové zkušenosti přemýšlí a snaží se si na nový pocit zvyknout.

Doporučení: Je proveditelné s dětmi otevřít i téma nepříjemných pocitů či hlubších záležitostí. Je však důležité, aby děti věděly, co se bude dít a měly kolem sebe dostatek prvků, které pro ně znamenají bezpečí (např. celou třídní skupinu, učitelky, plyšové zvíře, předchozí znalost místnosti apod.). Pokud se rozhodneme otvírat i nepříjemná témata, učitel v žádném případě nesmí dětské pocity zesměšňovat nebo zlehčovat. Cílem je děti naučit, že mít strach není ostuda, že takové pocity máme občas všichni a že je důležité umět s nimi pracovat. A především jak.

Příloha 12: výsledek přírodního čarování s listy.

Den 4.:

- **Řízená činnost:**

Záměr: Zdůraznit pravidelnost v přírodě, pracovat s přírodninou a podílet se na růstu něčeho živého.

Cíl: Dítě bezprostředně rozezná den a noc, dokáže pojmenovat jejich specifické znaky. Dítě se zájmem pracuje s přírodními prvky bez štítlivosti.

Pomůcky: Barevné šátky, přehrávač hudby (telefon), květináč, hlína, lopatka na hlínu.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Hra Den a noc děti nadchla. Hrály všechny děti, všechny děti se bavily. Menší děti zprvu hůř chápaly princip střídání akce a zastavení, po pár vystřídáních se chytly. Nápad pohladit stojícího kamaráda šátkem hru ozvláštnil a umožnil alespoň částečné zapojení i stojících dětí. S barevnými šátky se nejprve seznamujeme. Procházíme se s nimi, zkusíme různé způsoby mávání, kroužení, vlání a držení. Pustíme si hudbu a s šátky si zkusíme trochu zatančit.

U stolečku je připravena hlína, květináč a lopatka. Každý přisype do květináče trochu hlíny. Zatímco si děti posílají květináč a hlínu, povídáme si o tom, co bude žalud dál potřebovat a kam ho postavit, aby dobře rostl. Když je žalud bezpečně zasazen, skupinka dětí dojde pro vodu. Žalud zalijeme a další skupinka ho umístí na okno, nad topení a na světlo. Dojdeme si umýt ruce od hlíny.

Míra naplnění cílů: Rozeznat den a noc nebylo pro nikoho těžké, jmenování rozdílných znaků bylo i pro mladší děti také jednoduché. Pracovaly opět všechny děti. Ne každý poslouchal, když jsme si povídali o podmínkách, ve kterých nám z žaludu vyrostе strom, každý si ale vyzkoušel přisypat hlínu a upravit žalud v květináči. Mladší děti byly aktivnější během zasazování a zalévání, ty starší se projevily hlavně při vymýšlení vhodného stanoviště pro nově zasazenou rostlinku.

Doporučení: Na zasazení jedné rostlinky je v běžné třídě poměrně dost dětí. Je vhodnější připravit rostlinky alespoň dvě nebo tři a nechat děti pracovat v menších

skupinách. Tímto způsobem bychom mohli také pozorovat, na kterém stanovišti se růstu nejvíc daří a zjišťovat proč.

Příloha 13: zasazování žaludu do hlíny, příloha 14: hra Den a noc s barevnými šátky.

Den 5.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Vystříhnout a slepit alespoň jednu houbu z papíru.

Cíl: Dítě správně drží nůžky (a ve správné ruce), dokáže při stříhání sledovat linii.

Pomůcky: Barevné čtvrtky, lepidla, nůžky, tužka, předloha druhů hub.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Stříhání šlo dětem velmi dobře, lépe, než jsem čekal. Dokonce projevily o vyrábění velký zájem a většina dětí vyrobila víc než jednu houbu. Někdo měl i zájem naučit se jména některých hub. Vznikly pestrobarevné veselé houby, které krásně doplnily nástěnku v šatně.

Kdo chtěl, mohl vymyslet vlastní houbu a ve zbývajícím čase jsme společně zjišťovali, zda podobná houba existuje.

Míra naplnění cílů: Správný úchop nůžek pokulhával pouze u některých tříletých dětí a dítěte s podezřením na SVP. Jedno starší dítě, které nemělo ještě jednoznačně vyhraněné leváctví, mělo tendenci střídat ruku, ve které nůžky drželo. Sledování linie se zdálo být pro většinu jednoduché, až na výjimky mladších dětí.

Doporučení: Předem si připravit části, které se opakují na více houbách (např. nohu), urychluje práci.

Příloha 15: dětmi vytvořené houby, příloha 16: použitá předloha vybraných druhů hub.

- **Řízená činnost:**

Záměr: Děti si procvičí celé tělo, vyzkouší si věnovat celou RČ jen pohybu, zlepší svou koordinaci.

Cíl: Dítě dokáže koordinovat zkřížený pohyb (levá ruka, pravá noha a naopak).

Pomůcky: Švihadla, malé obruče, molitanové destičky, tunel, strachový pytel, hmatový provaz.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Realizace probíhala téměř stejně, jako bylo původně v plánu. Při přípravě stanovišť pro hlavní část vyšly na povrch určité organizační nedostatky, které jsem si během plánování neuvědomila. Vznikl tak krátký časový úsek, kdy zavládla lehčí panika a nepochopení instrukcí. Díky pohotovosti učitelek jsme však tuto závalu rychle vyřešili a bylo možné pokračovat dál.

První stanoviště Kačenka spočívá ve schopnosti pohybovat se ztíženými podmínkami. Jsou připravené dvě varianty, jedna rovná cesta bez překážek, jedna klikatá s překážkami. Druhé stanoviště Pavouček je postavené jako pavučina, kterou musí děti prolézat po čtyřech. Poslední stanoviště Červík má opět dvě varianty. Jednodušší cesta je skrz klasický kroužkový tunel, druhá je jen pro zájemce skrz strachový pytel.

Zapojily se všechny děti, jednotlivá stanoviště si všichni vyzkoušeli několikrát. Ačkoliv šlo střídání dětí na stanovištích vcelku svižně, některé děti měly problém stát v řadě a počkat, až na ně přijde řada. Prolézt strachovým pytlek si k mému překvapení vyzkoušela většina dětí, dokonce byly nadšené a chtěly to zkusit vícekrát.

Míra naplnění cílů: Děti neměly s koordinací zkříženého pohybu žádný problém. U stanoviště s prolézáním pavučiny byla často zjevná tendence lézt po čtyřech shodnou

rukou i nohou, nikoliv křížem. S upozorněním si děti dávaly větší pozor a soustředily se na používání jiné ruky a nohy.

Doporučení: Je vhodné předem se dobře domluvit s ostatními, jak mají stanoviště vypadat a co se na nich má dělat. Vyhneme se tím ztrátovému času a dosáhneme lepších výsledků.

Den 8.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Dokreslování listů ginkgobiloby.

Cíl: Děti vymyslí vlastní návrh a dokáží ho přenést na papír.

Pomůcky: Žluté listy ginkgobiloby různých velikostí, barevné fixy, pastelky, lepidlo, čtvrtky A4.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: O tuto aktivitu neprojevíly zájem všechny děti. Bylo to pro mě trochu překvapení, pro specifický vzhled listů jsem očekával spíš vyšší účast. Děti, které se účastnit chtěly, vytvořily každé několik obrazů, fascinoval je tvar listů a napadly je originální výjevy a připodobnění.

Míra naplnění cílů: Děti, které se aktivity účastnily, projevily rozmanitost nápadů a velkou kreativitu. Z listů se stávaly stromy, květiny, deštníky a slunečnky a mnoho dalšího. Většina dětí vytvořila víc než jeden obraz.

Doporučení: Kvůli očekávání většího zájmu jsem ze začátku určil pravidlo, že na jeden obrázek budou nalepeny maximálně tři listy. Tohoto pravidla jsem později litoval, neboť zájem tak velký nebyl a děti neměly možnost naplno zrealizovat své nápady. Příště rozhodně radši provést aktivitu dva dny po sobě (s dětmi, na které první den nezbyly listy), než zbytečně omezovat dětem možnosti výtvarného tvoření.

Příloha 17: děti v průběhu dokreslování listů ginkgobiloby.

- **Řízená činnost:**

Záměr: pracovat s knihou a čteným textem, vyzkoušet si narativní pantomimu, zjednodušit dětem celé přírodní téma.

Cíl: Děti poslouchají čtený text a soustředí se na jeho děj. Děti vlastním způsobem prožívají děj.

Pomůcky: Kniha Auto z pralesa od Daisy Mrázkové.

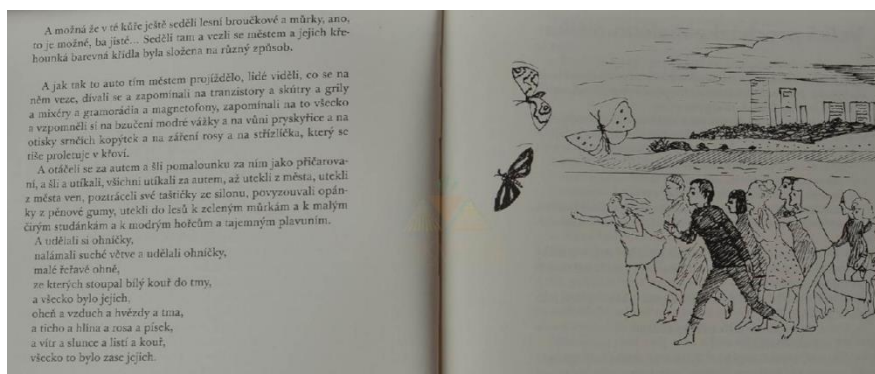
Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Děti se aktivně účastnily a samy pochopily, že mají předvádět to samé, co já. Během chvilky se semaforely se zasmály a zpozorněly, protože chtěly co nejrychleji reagovat na změnu pohybu. Během reflexe se ozývaly pozitivní reakce, odpovědi na otázky zněly tak, jak jsem při plánování doufal. Díky nenáročným formulacím a provedení se dokonce mohly zapojit i menší děti, které se doteď v reflexích a diskuzích moc nevyjadřovaly. Šlo o jednodušší program a aktivitu, která dětem mnohem efektivněji zprostředkovala komplikované téma.

Míra naplnění cílů: Během čtení nikdo nevyrušoval. Ne každý se aktivně soustředil, ale každý poslouchal. U rekapitulace příběhu se ukázalo, že se soustředila zhruba polovina dětí. Při hraní příběhu s pomocí narativní pantomimy se však všechny děti bavily a byly aktivní. Na semaforech, které jsme jako pralesní auta míjeli, jsme se hodně zasmáli, v této části i mnoho dětí přidalo autům vlastní prvky, například troubení a blinkr. Prožitky a zábava byla zjevná i v závěrečné části příběhu, kdy jsme se dostali do lesa a měli možnost improvizálně zahrát, jak si pobyt v lese užíváme.

Doporučení: Tato aktivita nádherně dokládá, jak málo je potřeba k efektivnímu předávání informací a prožitků. I bez kulís a pomůcek jsme si dokázali celý děj velmi živě a zábavně zahrát a děti přesto pochytily záměr celého příběhu.

Příloha 18: ukázka z knihy Auto z pralesa, první příběh.

Den 9.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Vyrobit můry z barevného papíru.

Cíl: Dítě si samostatně obkreslí šablonu na papír.

Pomůcky: Barevné čtvrtky, tužka, lepidlo, nůžky, pastelky, předloha různých druhů můr.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: O úspěchu této činnosti jsem neměl pochybnosti, což se mi také ověřilo. Každé přítomné dítě si vyrobilo vlastní můru, skupina dětí si vyrobila dokonce tři. S velkým zájmem děti dokreslovaly můrám jejich specifické znaky a vzory na křídla. Ne všechny děti dokázaly samostatně obkreslit šablonu, s čímž jsem počítal již během plánování. Starší děti však aktivně nabízely pomoc těm mladším, a všechny děti se o obkreslení alespoň pokusily.

Míra naplnění cílů: Většina dětí samostatně obkreslila šablonu na papír. Jen malé děti nedokázaly obkreslit náročnější části šablon, s čímž jim dopomohly děti starší nebo šikovnější.

Doporučení: I v tak jednoduché činnosti, jako je výroba podle šablon, je možné dětem nabídnout prostor pro samostatnost, ačkoliv ne velký. Děti v této třídě nebyly zvyklé na možnost výběru a uplatnění kreativity při ranních činnostech, proto je i výběr libovolných barev a druhů můry nadchnul. Nezapomínejme dávat dětem alespoň nějakou možnost ovlivnit výsledky jejich práce.

Příloha 19: dětmi vytvořené můry, příloha 20: použitá předloha vybraných druhů můr.

- **Řízená činnost:**

Záměr: vyzkoušet si dramatiku a hru v roli, probudit v dětech zájem o hru v roli.

Cíl: Děti dokáží udržet roli a zahrát krátký příběh.

Pomůcky: Barevné šátky, čepičky různých lesních zvířat, barevná prostěradla, molitanové květiny, molitanová stavebnice.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Povedená aktivita. Děti měly zájem se účastnit, své role hrály přesvědčivě a s upřímným zápalem. Začínáme lidmi ve městě, popisujeme, jak se lidé v šedém městě

cítí a děti tyto emoce ztvárňují pohybem a výrazem. Když dojdeme k části s pralesním autem, mezi lidmi se připele několik aut a chvíli je objíždí. Všechny děti postupně začnou auta následovat, ta je dovedou až do lesa, kde čekají zvířátka. Lidé zvířátka chvíli pozorují, mohou je poslouchat, pohrát si s nimi. V závěru příběhu si posedáme k sobě v rámci prostoru představujícího les, popisujeme radost, úlevu, pohodu a děti se tyto pocity snaží vyjádřit.

V závěru dostaly děti více volnosti, neboť stále projevovaly velký zájem o hru na zvířátka a lidi. Rozdělili jsme si tedy úkoly, zvířátka postavila les, lidé v rohu udělali malý bezpečný ohniček. Zvířátka i lidé se v postaveném prostředí proběhli a uvolnili. A poté jsme se spolu posadili k ohni a ohřáli ruce.

Míra naplnění cílů: Udržení role bylo pro děti jednoduché. Naopak se zdálo, že jsou na hraní v roli zvyklé a dobře to umí. Aktivně se podílely na hraní příběhu podle slyšeného příběhu, byly trpělivé a čekaly na svou část příběhu. Nikdo nevstupoval do děje mimo svou část. Ve volnějším závěru se děti stále držely svých rolí a nenapodobovaly jeden druhého (kdo byl auto, zůstal autem, kdo byl zvíře, zůstal zvířetem), což mě opravdu potěšilo. Mohlo to být i proto, že děti nebyly do žádné konkrétní role nuceny, nebylo pravidlo "každý zkusí všechno". Této mojí domněnce nahrává i skutečnost, že při možnosti změnit roli zůstala většina dětí u své původní volby.

Doporučení: Při příležitosti dramatického ztvárnění příběhu se osvědčilo nechat dětem alespoň na závěr volnost a nechat je si příběh a role přizpůsobit. Dáváme tak možnost v plné míře si vyzkoušet roli a prožít její příběh, podle svých individuálních potřeb si děti mohou přizpůsobit a prožít vzniklé prostředí a doopravdy tak proniknout do podstaty příběhu.

Příloha 21: postavený ohniček pro společné posezení v lese, příloha 22: lesní zákoutí pro zvířátka.

Den 10.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Skládání jelenů z barevného papíru.

Cíl: Dítě skládá papír a je trpělivé.

Pomůcky: Hnědé papíry dvou odstínů A4, bílé čtvrtky A4, pastelky, lepidlo.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Ke skládání je připravený výsledek, aby děti viděly, co skládají a jak to bude vypadat. Postup skládání dětem názorně ukazujeme - skládáme spolu s nimi v jejich tempu, na svém vlastním papíru.

Původní očekávání bylo, že skládání dětem téměř nebo vůbec nepůjde. Děti však toto očekávání dalece předčily. Úplně každý si dokázal poskládat svého jelena, i děti s tendencí se vzdávat.

Míra naplnění cílů: U této aktivity mě děti překvapily nejednou věcí. Jednak byly schopné udržet soustředěnost natolik, aby úspěšně složily celou jelení hlavu, ale zároveň byly mnohem trpělivější, než jsem původně očekával. Ani nejmenší a nejtemperamentnější děti se u skládání nevztealy, přestože šlo o poměrně náročnou činnost. Velmi soustředěně po mně opakovaly pohyby rukou a ohyby, nepovedené části zkoušely opakovaně samy napravit. Ačkoliv se výsledky více či méně lišily od vzoru, děti prokázaly neuvěřitelnou soustředěnost.

Doporučení: Při skládání papíru s jasným výsledkem se osvědčilo mít připravenou předlohu výsledného tvaru, pomáhá to dětem vizualizovat další kroky skládání a lépe pochopit směr ohybu. I děti, které nemají trpělivost například při stříhání či malování štětcem, mohou mít trpělivost na jiný druh pracovní činnosti. Neházejme flintu do žita a vytrvale zkoušejme hledat, který typ práce s jemnou motorikou je pro každé dítě ten pravý.

Příloha 23: papíroví jelena poskládaní dětmi.

- **Řízená činnost:**

Záměr: procvičení koordinace těla, rozvoj kooperativních dovedností a schopnosti řešit problém, nácvik lezení po žebřinách a správného úchopu, příklad každodenních strastí zvířátek.

Cíl: Děti správně postaví stanoviště podle plánu. Děti se dokáží domluvit a spolupracovat.

Pomůcky: Kužely, obruče, modré povlečení, žíněnka, barevné molitanové kostky, silné lano.

Realizace a evaluace činnosti:

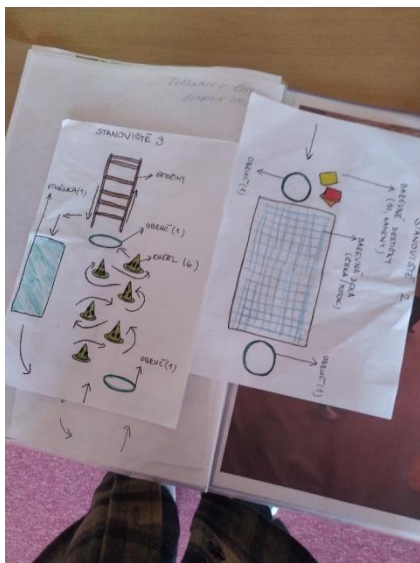
Průběh: Stavění stanovišť podle plánků nebylo původně v úmyslu. Ze zkušenosti jsem ale věděl, že ztrácíme čas přípravou stanovišť na místě. Původně byly plány nakresleny pro učitelky, abychom zkrátily vysvětlovací část. Až ráno před aktivitou mě napadlo nechat děti postavit stanoviště samostatně. A vyplatilo se to.

Na stanovišti s kooperací, které bylo pro mě hlavní, se krásně projevily individuální rozdíly v uvažování a vývoji. Větší děti velmi snadno pochopily, co je třeba udělat, většinou jim stačilo trochu času, aby si vyzkoušely jednotlivě splnit úkol a došlo jim, že společně to bude efektivnější. Menší děti hodně bojovaly se samotným zadáním, což je pochopitelné, nebyl to snadný úkol. Skupiny složené jen z mladších dětí potřebovaly navést a ukázat, jak se dá problém vyřešit. Zato ve skupinách smíšených se objevil zájem starších dětí těm mladším trpělivě vysvětlit, co mají dělat a proč.

Míra naplnění cílů: Stavění podle plánu bylo pro děti až překvapivě jednoduché. Byly dokonce schopné automaticky vytvořit jakousi hierarchii, kde starší děti četly plánek a posílaly ty mladší, které podle instrukcí nosily pomůcky. V této části byla pomoc učitelky potřeba opravdu minimálně. Kooperace byla stále v procesu učení, tudíž nenapadla děti jako první řešení. Dokázaly k tomuto závěru však dojít, bylo potřeba, aby si samostatně vyzkoušely proveditelnost v jednom a jako skupina.

Doporučení: Z jednoho pohledu by nemuselo být na škodu skupiny předem připravit, aby v každé z nich byly nějaké starší děti a měly tak možnost opravdu samostatně vyřešit problém na kooperačním stanovišti.

Příloha 24: nakreslené plány dvou stanovišť, podle kterých děti stavěly.

Den 11.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Malování hudby.

Cíl: Dítě výtvarně vyjádří svou představu.

Pomůcky: Akvarelové čtvrtky A4, akvarelové barvy, štětce, voda, přehrávač hudby.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Z výsledků jsem byl nadšený. Dětem se podařilo odpoutat od klasických konkrétních výjevů, které běžně kreslí a plně se ponořily do abstrakce. Nejen že vznikly nádherné věci, u stolečku bylo naprosté ticho, jak děti pozorně poslouchaly hudbu. Nikdo neměl potřebu napodobovat obrázek kamaráda.

Míra naplnění cílů: Děti opět projevily velkou samostatnost a kreativitu. Neobjevovala se podobná vyobrazení či prvky, děti neměly tendenci kopírovat nápady a obrázky kamarádů. U stolečků bylo ticho, děti se skutečně soustředily na poslech hudby a na svou činnost.

Doporučení: Děti (nejen) v této třídě se projevily jako velmi vnímavé vůči hudbě, která neobsahuje text nebo k ní není zprostředkované video. Maximální využití klasické hudby či hudby, která nese jen určitou náladu nebo představu, se v praxi neskutečně osvědčilo. Již malé děti jsou schopné rozpoznat v hudbě náladu a svým způsobem reflektovat pocity, které v nich hudba zanechává.

Příloha 25: zachycené dětské představy podle hudby.

- **Řízená činnost:**

Záměr: naučit děti novou zajímavost z přírody, podpořit u nich zážitek z učení a chuť objevovat nové věci, rozvíjet uvědomění si a práci se strachem, odbourávat pocit studu.

Cíl: Děti dokáží přiznat strach bez studu.

Pomůcky: Molitanové květiny, svítící nalepovací hvězdy, barevné šátky, molitanové kostky, obrázek jelena.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Při reflexi Zkoušíme hlasování tělem. Postaví se všichni, kteří neměli strach ani trošku, pak ti, kteří se báli jen trochu a nakonec ti, kteří se báli hodně. Ptáme se dětí, co jim přišlo v lese strašidelné a co jim pomohlo tento strach překonat. Nakonec si zopakujeme otázku z minulé návštěvy nočního lesa: Myslíme si, že nám chtěli ti jeleni ublížit? Odpověď je ne, neboť zvířátka se nám zpravidla vyhýbají a mají z nás stejný strach, jako my z nich.

Velkou radost mi udělalo, že oproti první procházce nočním lesem, mnohem víc dětí hned přiznávalo, že měly trochu strach a nestyděly se tento pocit rozvinout. Popisovaly, z čeho měly strach a proč a nestyděly se sdílet, že se musely občas držet kamaráda nebo paní učitelky.

I přes častý pocit strachu se ale nakonec děti shodly, že to bylo hodně zajímavé a že to pro ně byl silný zážitek. Díky hře, kterou jsme hrály na začátku, pochopily, že jeleni nemají zájem dostat se k člověku moc blízko a snadno se vyplaší. A že jeleni se nás bojí vlastně úplně stejně, jako se bojíme my jich.

Míra naplnění cílů: Jelikož si děti vyzkoušely se strachem pracovat již dříve, tentokrát pro ně bylo přiznání strachu jednodušší. Z minula věděly, že není ostuda se bát a je v pořádku potřebovat občas někoho držet za ruku.

Doporučení: Tma a noc jsou pro předškolní děti často velmi neprobádanou, záhadnou, a i strašidelnou záležitostí. Díky zprostředkování těchto vjemů skrze hru mají děti možnost seznámit se s těmito pocity bezpečně a kontrolovaně, ve skupině kamarádů a lidí, kterým důvěřuje. Na podobném principu lze založit práci i s dalšími nepříjemnými pocity a emocemi, ukázalo se, že děti již v brzkém věku jsou schopné s takovým tématem pracovat a využít zkušenosti k další aplikaci v podobné situaci.

Den 12.:

- **Ranní činnost:**

Zadání: Vyrobit sovy z papíru a vyzdobit s nimi třídu.

Cíl: Dítě vystřihne sovu z papíru. S dětmi vyzdobíme třídu.

Pomůcky: Barevné čtvrtky, nůžky, tužky, pastelky, šablony.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Kdo chtěl, mohl procvičovat samostatné obkreslování šablony. Jednalo se však o těžší tvar, takže to nebylo nutné. Činnost byla jednoduchá a rychlá, tudíž mělo každé dítě vyrobenou vlastní sovu. Mým záměrem bylo vytvořit něco, co bude dětem chvíli ve třídě připomínat téma, které jsme dělali společně.

Míra naplnění cílů: Sovy se podařilo úspěšně vystříhnout. Na zdobení třídy se účastnily jen děti, které o to stály, i tak se zapojilo 6 dětí. Rozdělily si úkoly a každý podával něco jiného, radily mi, kam pověsit sovy a kde je volné místo na síti.

- **Řízená činnost:**

Záměr: Uzavření integrovaného bloku, zopakování zážitků a naučeného, loučení s dětmi.

Cíl: Děti si zpětně vybaví činnosti z minulosti. Děti správně uvedou alespoň jednu informaci naučenou v rámci IB.

Pomůcky: Barevná filcová kolečka, barevné šátky, fotografie z celého IB, mobil s hudbou pro pohybové hry.

Realizace a evaluace činnosti:

Průběh: Děti si nejnázve vybavily hry Na počasí, Den a noc a Na zvířátka. S dopomocí si vzpomněly na hru Jeleni, Vítr jsme jim připomněli. Ke hře se rozhodly pro Počasí a Jeleny.

Při prohlížení fotografií se se zájmem zapojovaly všechny děti. Hledaly na fotkách samy sebe, aktivně vzpomínaly, co jsme ten den dělali a o čem jsme si povídali. Děti bylo těžké od prohlížení odtrhnout, jak se bavily svými obličejí vyfocenými v náhodnou chvíli. I tak jsme si nakonec stihli zahrát ještě naposledy hru Vítr, abychom si jí připomněli.

Po pozdravu slunci se posadíme na zem, položíme se na záda, zavřeme oči. Za zvuků přírody chvíli ležíme na zádech a relaxujeme. Postupně otvíráme oči, sedáme si. Až se všechny děti posadí, pomalu vstaneme, objeme si bačkory a odcházíme ven.

Míra naplnění cílů: Starší a extrovertnější děti byly velmi aktivní. Bylo zřejmé, že si zapamatovaly velké množství informací. Převážně čtyřleté děti si dobře pamatovaly jednotlivé hry a jejich pravidla, v souvislosti k nim dokázaly vymyslet i naučenou informaci k tématu. Nejmladší děti se soustředily převážně jen na obrázky, během hraní her ale nebylo potřeba připomínat pravidla. I malé děti se velmi snadno zapojily a rozkoukaly.

Doporučení: Výsledné fotoalbum bylo pro děti velkým překvapením, ačkoliv častokrát i samy nadšeně pózovaly při focení. Tento nápad je upřímně zaujal, zároveň se ukázal být i velmi užitečným pomocníkem při zpětném vzpomínání na aktivity a naučené informace. Jednoznačně vyzkouším v budoucnu znovu.

3. VYHODNOCENÍ

3.1. VYHODNOCENÍ NAPLNĚNÍ CÍLŮ IB

- Děti se seznámí se základními přírodními principy (střídání počasí, střídání dne a noci, růst a smrt).

Cíl se podařilo naplnit do uspokojivé míry. Původní záměr byl s dětmi hlouběji proniknout i do otázky smrti (především v souvislosti s rostlinami a zelení), ale kvůli nedostatku času jsem od tohoto tématu nakonec upustil.

Prostřednictvím tohoto cíle se rozvíjely především kompetence k učení a kompetence k řešení problémů. Skrze hry a prožitkové činnosti jsme společně s dětmi objevovali nové skutečnosti, učili se přijímat změny a vnímat určité překážky (například špatné počasí) jako přirozenou součást života.

- Děti vědí, jak se v přírodě chovat (ticho, pořádek, respekt k živým věcem).

Tento cíl pomáhal u dětí rozvíjet přednostně kompetence sociální a personální a kompetence činnosti a občanské. Děti se učily správnému chování v přírodě, čímž se dozvídalý více i o škodlivých vlivech člověka na přírodu. Měly možnost diskuzí a vlastních zážitků z prostředí přírodního i tvořeného výhradně lidskou činností, učily se prosazovat vlastní myšlenky a názory a jak vhodně pracovat proti nevhodným normám a chování ve svém okolí.

Cíl se podařilo naplnit do velmi dobré míry, děti si pamatovaly naučená fakta a pochopily, proč se co dělá/nedělá.

- Děti dokáží vyjádřit, jak se cítí (slovně - dobře x špatně, mimoslovně - výtvarně, pohybově, řečí těla).

I tento cíl byl naplněn, ačkoliv ne v plné míře, stále byly viditelné pokroky a posun. Cíl svým charakterem byl poněkud náročný, převážně pro menší děti nebylo snadné učit se vyjadřovat pocity, se kterými se někdo teprve seznamoval. Všechny děti se seznámily s podstatou strachu a úspěšně dokázaly přiznat, když takový pocit zažívaly. Aktivně pracovaly s pocitem studu a učily se ho odbourávat či přijímat. Vyzkoušely si pocit sounáležitosti, relaxaci a klid, a i mladší děti byly schopné alespoň částečně dál popsat příčinu těchto pocitů.

Oblasti daného cíle propojovaly kompetence komunikativní a sociální a personální, podporující děti v rozvoji schopnosti vyjadřovat své vlastní potřeby a dovednosti zaujímat postoje na základě vlastního přesvědčení.

- Dítě se zvládne samostatně rozhodnout a přijmout za své rozhodnutí zodpovědnost.

S dopomocí dokázaly děti přijmout konečnost svých rozhodnutí a učily se pracovat s pocitem, že se nerozhodly správně. Tento cíl se rozvíjel především při skupinových činnostech a kooperativních hrách, kde si děti samy vybíraly vlastní skupiny a zkoušely určit nejvhodnější způsoby překonávání překážek s celou skupinou. Pro většinu dětí bylo náročné smířit se s vědomím, že rozhodnutí nelze již změnit a budou muset počkat

na příští hru. Často se musela zapojit učitelka, aby dítěti nabídla podporu a ujištění. Vznikaly však i chvíle, kdy se děti uklidňovaly mezi sebou a poskytovaly si ujištění, že se nic zlého nestane. V tomto ohledu mě děti překvapily.

Cíl se zaměřoval na kompetence sociální a personální a kompetence činností a občanské, ale také k řešení problémů. Rozvíjela se schopnost vnímat, přijímat a ochraňovat hodnoty přispívající ke zdravému a bezpečnému prostředí, aktivně přispívat k pohodě prostředí a uvědomovat si vlastní sounáležitost s ním. Zároveň byly děti nuceny využít vlastního kritického myšlení a aktivně vyhodnocovat své úsudky.

- Dítě úspěšně určí potřeby někoho nebo něčeho jiného (jiného dítěte, rostliny, zvířete).

Oblast cíle se soustředila prioritně na kompetence sociální a personální. Pozorování dětí mi umožnilo být svědkem jejich rozvinutého vnímání nálady a potřeb vrstevníků. Mezi sebou se děti velmi často vzájemně podporovaly a radily si, byly schopné spolupracovat a nikdo nezůstával stranou. Hlavně starší děti pečlivě dohlížely na spoluúčast všech členů skupiny a pomáhaly mladším dětem dopředu. Určování potřeb rostlin se odkazovalo spíše ke kompetenci k řešení problémů, kde děti vyvozovaly příčiny a následky. Tento cíl se podařilo v dobré míře naplnit.

3.2. VYHODNOCENÍ CÍLŮ BP

- Navrhnout jednoduše proveditelné aktivity rozvíjející cíle environmentální výchovy v MŠ.

Tento cíl se podařilo efektivněji naplňovat až ve druhém týdnu realizace IB. Zprvu byly aktivity příliš zaměřené na vědomosti a úroveň nebyla dostatečně přizpůsobena věku a potřebám dětí. Druhá polovina však děti skutečně zaujala, aktivity byly koncipovány jednoduše jak na přípravu, tak pochopení a umožňovaly všem dětem stejnou účast na prožitku. Z porovnání obou týdnů velmi jasně vyvstává, jak zásadní rozdíl je mezi výukou zprostředkovanou skrze prožitek a výukou, která prožitek zcela nebo téměř postrádá.

- Navrhnout aktivity propojující cíle EV a DV.

V celých dvou týdnech se podařilo uplatňovat cíle jak EV, tak DV. EV představovala především téma a oblast, ve které jsem chtěl děti naučit něčemu novému, DV byla prostředkem, umožňovala činit i téma na první pohled náročné zajímavé a pro děti pochopitelné. Díky DV se podařilo přizpůsobit cíle a základní problémy EV úrovni dětí předškolního věku a zprostředkovat pro děti nový jedinečný pohled do problematiky týkající se moderní doby.

- Otestovat proveditelnost těchto aktivit v praxi.

Ačkoliv proveditelné byly všechny naplánované aktivity, ty nevhodnější se projevily teprve ve druhé polovině IB, jak bylo zmíněno již výše. Nejlepších výsledků se mi podařilo dosáhnout skrze aktivity využívající dramaturgii, princip vlastní aktivity a fikce a hru. V takových činnostech se děti účastnily všechny, projevovaly o činnosti zájem a

podílely se na průběhu. Potvrdilo se, že pohyb a akce nejsou pro děti vlivem rozptylujícím, nýbrž motivačním a energizujícím.

- Připravit ověřený plán aktivit s integrujícím potenciálem pro rozumové poznatky, koordinační dovednosti a citově emoční rozvoj osobnosti.

Mohu potvrdit, že z mého pohledu se podařilo naplnit záměr integrujícího potenciálu. Některé aktivity nesplnily mou představu vhodnosti, i tak se však uplatnily oblasti jako rozumové a pohybové, tak emoční.

Děti jednoznačně vykazovaly známky učení a zájmu, dokázaly se samostatně zamyslet a prohloubit svůj vztah k přírodě. Individuální pokroky byly viditelné především u dětí se sklony ke štítlivosti, které se překonaly, a i přes nepříjemné pocity se účastnily aktivit zahrnující přímý kontakt s materiálem. V závěru vyjádřily úlevu, ale také uvědomění si, že jsou schopné překonat i zdánlivě nepřekonatelné překážky.

Děti s přednostně technickým myšlením a zájmy projevily obrovské nadšení pro kontakt s přírodninami a objevování využitelnosti přírody. Objevovala se fascinace přírodními jevy silná citlivost vůči nim (například při malování bouřky, zachycování hudby či tanci se šátky jako vítr).

Noční les probudil v několika ostýchavých dětech zájem přispět do diskuze, vyjádřit a sdílet své prožitky. Tento zážitek měl vliv hlavně na děti s OMJ, které překonávaly jazykovou bariéru a aktivně se pokoušely sdílet se skupinou, jak se cítily. Pro jedno konkrétní dítě s OMJ se ukázala být skvělá hra Počasí, díky které mělo možnost opakovat barvy a spojovat je s dalšími vědomostmi a prožitky.

ZÁVĚR

Realizace tohoto integrovaného bloku mi pomohla blíže proniknout do problematiky spojené s nedostatečným rozvinutým vztahem budoucích generací k přírodě. Zároveň mi však přinesla i pestré zážitky a cenné poznatky, které budu moci v budoucnosti využít pro zdokonalení vlastních pedagogických příprav a činností. Z práce na tomto tématu si odnáším především optimistický závěr, že kreativita a odhodlání dokáže překonat kde jaké komplikace a překážky. Konkrétní vybrané činnosti se vydařily až nad má očekávání, a to i přes absenci “skutečného” lesu.

Kéž by tato práce inspirovala i mé kolegy a kolegyně a byla povzbuzením a motivací k dalším činnostem v oblasti environmentálního vzdělávání metodami tvořivé dramatiky.

RESUMÉ

Bakalářská práce měla za cíl prohloubit u dětí v předškolním věku vztah k přírodě, pomoci jim objevit pozitivní vliv, který příroda na člověka má a vypěstovat u nich směrem k přírodě ochranný přístup. K naplnění tohoto cíle byly využity vybrané metody dramatické výchovy.

Byl připraven tematický integrovaný blok na dva týdny, z výsledků a úspěšnosti aktivit u dětí jasně vyplývá, že metody dramatické výchovy jednoznačně zprostředkovávají základ pro proces učení dětí předškolního věku. Úspěšnost jednotlivých aktivit se výrazně lišila mezi aktivitami stojícími převážně na faktech a aktivitami stojícími na prožitcích.

Cíle integrovaného bloku, a tudíž celé bakalářské práce se podařilo naplnit do uspokojivé míry. Děti si odnesly nový pohled na přírodu kolem nás a projevíly zájem podílet se na její prosperitě.

English

The aim of the bachelor's thesis was to deepen preschool children's relationship with nature, to help them discover the positive influence that nature has on humans and to develop a protective attitude towards nature. Selected methods of drama education were used to fulfill this goal.

A thematic integrated block was prepared for two weeks, it is clear from results and the success of activities with children that methods of dramatic education clearly provide the basis for the learning process of preschool children. The success of individual activities differed significantly between activities based mainly on facts and activities based on experiences.

The goals of the integrated block, and therefore the entire bachelor's thesis, were fulfilled to a satisfactory degree. The children took away a new perspective on the nature around us and showed an interest in participating in its prosperity.

SEZNAM LITERATURY

- AMIROVÁ, ALŽBĚTA, MICHAELA FIEDLEROVÁ A ANDREA REJCHRTOVÁ. *METODY A AKTIVITY DRAMATICKÉ VÝCHOVY V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ*. PRAHA: RAABE, [2019]. KOMPLEXNÍ METODIKY JEDNOTLIVÝCH OBLASTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ. ISBN 978-80-7496-430-5, 54
- CORNELL, JOSEPH BHARAT. *OBJEVUJEME PŘÍRODU: UČENÍ HROU A PROŽITKEM*. PRAHA: PORTÁL, 2012. ISBN 978-80-262-0145-8., 49
- ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno; Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8., 46
- HEDERER, JOSEF A HILDEGARD SCHMIDBAUER. *LES A PRAKTICKÁ EKOLOGICKÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH*. PRAHA: PRAŽSKÉ EKOLOGICKÉ CENTRUM, 1996. ISBN 80-901377-0-9., 51
- HENDL, JAN A JIŘÍ REMR. *METODY VÝZKUMU A EVALUACE*. PRAHA: PORTÁL, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1., 57
- JANČAŘÍKOVÁ, KATEŘINA. *ENVIRONMENTÁLNÍ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ*. PRAHA: JOSEF RAABE, 2010. NAHLÍŽET - NACHÁZET. ISBN 978-80-86307-95-4., 48
- MACHKOVÁ, EVA. *METODIKA DRAMATICKÉ VÝCHOVY: ZÁSObNÍK DRAMATICKÝCH HER A IMPROVIZACÍ*. 11., UPRAVENÉ VYDÁNÍ. PRAHA: SDRUŽENÍ PRO TVOŘIVOU DRAMATIKU, 2007. ISBN 978-80-901660-9-7., 52
- MONTESSORI, MARIA. *ABSORBUJÍCÍ MYSL: VÝVOJ A VÝCHOVA DĚTÍ OD NAROZENÍ DO ŠESTI LET*. PŘELOŽIL RADEK GLABAZŇA. PRAHA: PORTÁL, 2018. ISBN 978-80-262-1393-2., 50
- PRŮCHA, JAN. *MODERNÍ PEDAGOGIKA*. 2., PŘEPRAC. A AKTUALIZ. VYD. PRAHA: PORTÁL, 2002. ISBN 80-7178-631-4., 56
- SVOBODOVÁ, EVA A HANA ŠVEJDOVÁ. *METODY DRAMATICKÉ VÝCHOVY V MATEŘSKÉ ŠKOLE*. PRAHA: PORTÁL, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8., 55
- VALENTA, JOSEF. *METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY*. PRAHA: GRADA, 2008. PEDAGOGIKA (GRADA). ISBN 978-80-247-1865-1., 53

INTERNETOVÉ ZDROJE

- NĚMEC, Jiří. Doporučení ke zpracování diplomové (bakalářské) práce [online]. 2006, 2-3 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: https://old.pf.jcu.cz/structure/departments/kpe/upload/files/zpracovani_DP_BP.pdf
- ZORMANOVÁ, Lucie. Projektová výuka [online]. 2012, 1 [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html>

ⁱ Všichni se postaví a děti vymýšlejí nějaké lesní zvíře. První dítě, které něco vymyslí, předvede, jak takové zvířátko chodí. Všichni si zkusíme předvedenou chůzi a vymýšlíme další nápady. Hra může trvat pouhých pět minut, slouží k odreagování od diskuze a rozproudění energie.

ⁱⁱ K barvám filcových koleček přiřadí děti libovolné počasí a činnost, která se během daného počasí dá dělat. Tyto činnosti vyjadřují během hry dramatizací.

ⁱⁱⁱ Děti se rozdělí do dvou skupin, na den a noc. Ve skupinách si rozeberou barevné šátky příslušné barvy - tmavě modrá a oranžová. Aktivní je vždy jedna skupina, děti tančí s barevnými šátky do rytmu písně přiřazené k jejich skupině. Děti neaktivní skupiny stojí na místě a pozorně naslouchají hudbě, aby zareagovaly na její změnu.

^{iv} *“Ted’ se rovně postavíme a sluníčko pozdravíme.*

Dlaně otoč k sluníčku, spoj a dej je k srdíčku.

Podívej se k nebi vzhůru, skloň se k zemi,

úctu vzdej a chvíli se nehýbej.

Nahoru své ruce zdvihni, nad hlavou je spoj,

dej je dolů k srdci svému, pozdrav slunce – hari-óm.”

^v Cvičební jednotka se skládá z několika částí: rušná část, průpravná část, hlavní část a závěrečná část. Tyto části se společně podílí na komplexnosti a rovnoměrnosti celého cvičení.

^{vi} Příběh je o lidech, kteří žijí ve městě. Město je celé šedé, lidé v něm jsou bez radosti. Jednoho dne městem projede auto, které se do šedého prostředí vůbec nehodí - veze kmeny stromů, ze kterých visí lišejnky jako závoje a nad nimi poletují můry nejrůznějších barev. Je to auto z pralesa. Když ho lidé vidí, pomalu se za autem rozběhnou. Postupně odhodí boty spolu s ostatními strastmi města a auto následují až do blízkého lesa. Tam se na sebe lidé usmějí, začnou si stavět ohníčky a společně si užívají kouzelnou lesní atmosféru.

^{vii} Narativní pantomima funguje na principu vyprávění, během kterého rovnou hrajeme, co říkáme. Děti se automaticky přidávají samy a opakují po učiteli předváděné pohyby a exprese.

Narativní pantomima (R. Heinigová) - volně přeloženo jako *vyprávěná pantomima*

^{viii} Příběh se točí kolem pavoučka, který ze svého stromu pravidelně pozoruje stádo jelenů, kteří se tam chodí pást. Jednoho dne se nedopatřením dostane na parohy jednoho z nich a je zanesen daleko od svého stromu. Cesta zpátky je plná nástrah a překvapení, nakonec se ale úspěšně dostane zpátky do bezpečí do svého domova.

^{ix} Píseň Cliffs of Moher, Adrian von Ziegler: <https://www.youtube.com/watch?v=sCZvbtDI8s&t=8s>

^x Tento zvuk je poměrně děsivý, proto si ho pouštíme společně, v kruhu a za světla.

^{xi} Děti pobíhají jako stádo po lese, učitelka představuje člověka na procházce lesem. Hra spočívá ve schopnosti soustředit se na vlastní pohyb a zároveň na směr, kterým se učitelka dívá. Jakmile se učitelka otočí směrem k dětem, děti se zastaví a zůstávají nehnutě stát.